

16+

ЛІМБ.

Back to друк
стар. 6

Ад нашчадкаў

Перамогі
стар. 10

Фін прадстаўляў...

Беларусь
стар. 14

Непаўторнасць гучання роднага слова

Фота Кастуся Дробова.

Падчас прэзентацыі электроннага выдання (DVD-ROM) «Не пакідайце ж мовы нашай беларускай...».

Міжнародны дзень роднай мовы сёлета адзначаецца 20-ы раз. Для кожнага народа ён асаблівы. З больш чым шасці тысяч моў палова — пад пагрозай знікнення. Менавіта дзеля іх захавання рашэннем ЮНЕСКА было абвешчана свята 21 лютага.

Беларусам у спадчыну засталася ўнікальная мова — жывая, мілагучная, паэтычная. І толькі сучаснікі вольныя вырашаць: развівацца ёй ці згаснуць, якія сцяжыны прайсці і якой беларускую мову пабацаць праз шмат дзесяцігоддзяў. Ці варта нагадаць, што мова жывая, пакуль на ёй гавораць?

Працяг тэмы на стар. 4, 12 ►

«ЛіМ»-акцэнт

Патрыятызм. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка перакананы, што войны-інтэрнацыяналісты і надалей будуць прыкладам адвагі і гонару для маладога пакалення абаронцаў нашай Радзімы. У звароце да воінаў-інтэрнацыяналістаў, ветэранаў вайны ў Афганістане з нагоды Дня памяці воінаў-інтэрнацыяналістаў Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што дзесяцігадовы ўдзел у баявых дзеяннях абмежаванага кантынгенту савецкіх войскаў на афганскай зямлі ўжо тады паказваў, наколькі вялікія могуць быць геапалітычныя амбіцыі асобных краін і як высока цэняцца мір, стабільнасць і бяспека. Гэтыя ўрокі актуальныя і цяпер, калі ва ўмовах разрастання міжнароднага тэрарызму і экстрэмізму адной з галоўных задач для нашай маладой суверэннай краіны застаецца захаванне і ўмацаванне незалежнасці, падкрэсліў Прэзідэнт.

Юбілей. Прэзідэнт Беларусі павіншаваў народнага артыста СССР Геннадзя Аўсяннікава з 85-годдзем. «Вы належыце да выдатнай плеяды акцёраў, без якіх цяжка ўявіць сучаснае мастацтва. Створаныя вамі вобразы, шырока відомыя прыхільнікам тэатра і кіно, вызначаюцца глыбокім веданнем чалавечых характараў, хвалююць публіку шчырасцю і бездакорным мастацкім густам», — гаворыцца ў віншаванні. Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што багатая творчая біяграфія артыста, яго адданае служэнне купалаўскай сцэне і сваёй краіне з'яўляюцца прыкладам для таленавітай моладзі, выклікаюць павагу прафесійнай супольнасці і глядачоў.

Прэзідэнт Беларусі таксама павіншаваў народнага артыста Расіі Юрыя Антонова з 75-годдзем. «Прыродны талент, бязмежная адданасць сцэне прынёслі Вам заслужаную любоў і павагу публікі і калег, знайшлі жыццё водгук у сэрцах мільёнаў прыхільнікаў з розных краін», — гаворыцца ў віншаванні. Аляксандр Лукашэнка выказаў упэўненасць, што творчасць артыста і ў далейшым будзе садзейнічаць умацаванню дружбы і культурнага ўзаемадзеяння паміж народамі Беларусі і Расіі.

Супрацоўніцтва. Міністр замежных спраў Беларусі Уладзімір Макей і пастаянны каардынатар ААН у Беларусі Іаанна Казана-Вішнявецкі падпісалі ў Мінску план сумесных мерапрыемстваў па святкаванні 75-годдзя стварэння Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Такія тэматычныя акцыі праводзіцца ў Беларусі ўпершыню, адзначылі ў прэс-службе Міністэрства замежных спраў. Артыст як краіна-заснавальца ААН, якая атрымала гэты статус за ўклад у перамогу ў Другой сусветнай вайне, прадоўжыць падтрымліваць ААН у вырашэнні актуальных праблем чалавечасці, адзначыў Уладзімір Макей. Падчас цырымоні адбыўся кароткі абмен думкамі аб стане і перспектывах узаемадзеяння, у тым ліку аб падрыхтоўцы праграмных дакументаў ААН для Беларусі на 2021—2025 гады.

Навацыі. Заканадаўства аб дзяржаўных сімвалах плануецца удасканаліць у Беларусі, паведаў журналістам міністр юстыцы Алег Сліжэўскі. У Геральдычным савеце пры Прэзідэнце правялі ацэнку дзеючай сімволікі і прышлі да высновы, што выязе дзяржаўнага герба патрэбна ўдасканаленне. У якасці элемента, якога гэта можа датычыцца, міністр юстыцы назваў зорку ўверх герба, паведаваў БелТА. Важна разумець агульнапрызнаныя падыходы да геральдыкі, патлумачыў Алег Сліжэўскі. Варыянт, у якім цяпер выканана зорка, больш прымяняецца ў мілітарызаванай сімволіцы. Таму гэты элемент асноўнага дзяржаўнага сімвала неабходна прывесці ў адпаведнасць з міралавнымі характарам Беларусі.

СМІ. Новы інфармацыйны тэлеканал можа з'явіцца ў Беларусі ў 2021 годзе, паведаў старшыня Белтэлерадыёкампаніі Іван Эйсмонт у эфіры Першага нацыянальнага канала Беларускага радыё. Мяркуюцца, што гэта будзе тэлевы інфармацыйна-аналітычны тэлевізійны канал навін. «Як мы думаем, ён будзе працаваць з самай раніцы да позняга вечара. Гэта будзе пляцоўка для інтэрг'ву, відэаблогаў, аўтарскіх перадач, рубрык. Відэаочна, што цяпер не хапае інфармацыі для абмеркавання, розных пунктаў погляду, проста тэлевізійных плошчаў. Тое, што мы даём у эфіры «Беларусь 1», — калі дзясятка выпускаў навін у дзень. Гэтая відэаочна недастаткова. Значна больш інфармацыі вакол нас — і ў краіне, і ў свеце. І нам хацелася данесці яе да глядачоў», — распавёў старшыня Белтэлерадыёкампаніі.

Афіцыйныя падзеі ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Сын сваёй эпохі

Народнаму пісьменніку Беларусі Івану Навуменку 16 лютага споўнілася 6 95 гадоў. Да гэтай значнай падзеі прымеркавана імпрэза «Ён быў сынам сваёй эпохі», якая адбылася ў творчай лабараторыі Літаратурнага музея пісьменнікаў Гомельшчыны ў абласной універсальнай бібліятэцы імя У. І. Леніна.

Старшыня Гомельскага абласнога аддзялення СПБ Уладзімір Гаўрыловіч, адзначыўшы ролю пісьменніка ў станаўленні і развіцці беларускай літаратуры, падзяліўся ўражаннямі ад стасункаў з Іванам Якаўлевічам у студэнцкія гады: «Запомнілася сустрэча з Іванам Навуменкам напрыканцы 1985 года. Якраз выйшлі з друку адной кнігай яго раманы «Легуценнік» і «Смутак белых начэй», — адзначыў Уладзімір Гаўрыловіч. — На адмысловую прэзентацыю сабралася амаль 200 прыхільнікаў аўтара. Цікава было пачуць ад яго не толькі, як ствараліся творы, але і як праходзіла дзяцінства пісьменніка ў Васілевічах, што ў Рэчыцкім раёне, як у 17-гадовым узросце ён стаў падпольшчыкам, потым сувязным, партызанам, франтавіком».

На імпрэзе ішла размова і пра творчыя вехі Івана Навуменкі, які пранёс праз жыццё памяць пра ваеннае ліхалесце. Герайчыя барацьба супраць ворага лягла ў аснову многіх твораў. Зборнікі апавяданняў «Смянацатай вясной», «Хлопцы-равеснікі», апошвед «Вайна каля Цітавай копанкі» — яскравая старонка айчынай літаратуры. Яго раманы «Смутак белых начэй», «Сасна пры дарозе», «Венцёр у соннах», «Сорак трэці» і сёння могуць служыць справа патрыятычнага выхавання.

Удзельнікі і эксперты творчай лабараторыі Літаратурнага музея пісьменнікаў Гомельшчыны (вучні СШ № 56 г. Гомеля) убачылі на тэлеэкране ўрыўкі з інтэрг'ву Івана Навуменкі, пачулі яго голас, даведаліся, як ён любіў маляваць, куды часта наведваўся. Школьнікі разам з дарослымі ўдзельнічалі ў літаратурна-музычнай кампазіцыі па творчасці Івана Навуменкі, адказалі на пытанні літаратурнай віктарыны і атрымалі за добрыя адказы сувеніры.

Распавядае Уладзімір Гаўрыловіч.

выстаўкі

Памяць аб вайне дзеля міру

Адна з найважнейшых дат 2020 года — свята 75-годдзя Вялікай Перамогі, да якога прымеркавана безліч выставак, прэзентацый, выданняў кніг і іншых культурных праектаў, накіраваных на тое, каб захаваць памяць аб падвизах і ахвярах беларускага народа. Але не варта забываць і пра іншыя трагічныя падзеі, якія праходзілі праз нашу зямлю на працягу стагоддзяў яе існавання.

Маштабыны выставачны праект «Вайна і мір. Беларусь памятае» накіраваны на стварэнне экспазіцыі, якая паказваецца гісторыю краіны падчас войнаў і міжваенных гадоў у перыяд з 1812 па 1945 год. Стваральнікі праекта — Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, гісторык, калекцыянер, лаўрэат прэміі «За духоўнае адраджэнне» Уладзімір Ліхадзедаў.

Па задуме арганізатараў, Вялікая Перамога 1945 года сімвалізуе кропку ў гісторыі ваенных канфліктаў на тэрыторыі Беларусі. «Перамога стваралася не толькі з 1941-га па 1945 год — бацькі і дзяды герояў Вялікай Айчыннай вайны былі героямі Першай сусветнай, а іх дзяды і прадеды — героямі вайны 1812 года. Гэты ланцужок, па якім перадавалася любоў да Радзімы, і будзе паказаны ў новым праекце», — адзначыў намеснік міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Ігар Бузюўскі. Па яго словах, аўтары праекта шукалі новы спосаб адлюстравання тэмы Перамогі, новы ракурс для погляду на гэтыя падзеі, у тым ліку такія, якія былі б цікавыя маладому пакаленню. У межах праекта плануецца

выстаўкі, прысвечаныя яшчэ гістарычным перыядам — 1812 год, Першай сусветнай вайне 1914—1918 гадоў, Вялікай Айчыннай вайне 1941—1945 гадоў і міжваенныя перыяды. Ігар Бузюўскі адзначыў, што матчыма і пашырэнне праекта, калі першыя выстаўкі пройдуць удала.

Першая выстаўка праекта адкрываецца ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа. Тут будуць прадстаўлены літаграфіі нямецкага мастака-баталіста Фабэра дзю Форэ і літаграфія па работах Васіля Верашчагіна. Гэтыя сюжэты паказваюць падзеі 1812 года, шлях Напалеона да Масквы і ўцікі яго арміі праз Бярэзіну.

Іншыя выстаўкі плануецца ладзіць на пляцоўках беларускіх музеяў і бібліятэк. Напярэдадні святкавання 75-годдзя Вялікай Перамогі ўсе выстаўкі будуць аб'яднаны ў адну вялікую экспазіцыю ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, якую дапоўняць экспанаты замежных калекцыянераў і пісьменнікаў. Па словах Уладзіміра Ліхадзедава, свой удзел ужо пацвердзілі 50 аўтараў. Фінальная выстаўка праекта збірае 2 тэ. экспанатаў і зойме 1,5 тэм. квадратных метраў на тэрыторыі Нацыянальнай бібліятэкі. Яна адкрываецца ў пачатку мая і будзе працаваць паўгода. Да арганізатараў праекта паступае шмат прапановаў па экспанаванні яго ў іншых рэгіёнах Беларусі і за мяжой, у прыватнасці ў Расіі, Польшчы і Лівне.

Дар'я СМІРНОВА

Мінскае гарадское аддзяленне СПБ запрашае:

22 лютага — на сустрэчу, прымеркаваную да Твідня роднай мовы, з Аляксандрам Ваічанкам і Аленай Басікірскай у гімназіі № 10 (12.00).

23 лютага — на сустрэчу з мастаком Віктарам Доўнарм у Храм праведнай Сафіі Слуцкай (12.00).

23 лютага — на пасяджэнне літаратурнай гасціні «Лідар» з удзелам пісьменнікаў у Цэнтры «Лідар» (п. Ждановічы) (15.00).

24 лютага — на імпрэзу «Чароўны кошык роднай мовы» з удзелам Тамары Бунты ў дзіцячай бібліятэцы № 2 (13.30).

24 лютага — на сустрэчу з Сяргеем Волкавым у літаратурнай гасціні «Літарынка» пры СШ № 170 (10.40).

24 лютага — на сустрэчу з Анастасіям Зякавым у Смілавіцкую бібліятэку Чарэнскага раёна (12.00).

24 лютага — у літаратурную студыю «Малінаўскія галасы» пры дзіцячай бібліятэцы № 15 (16.00).

24 лютага — на прэзентацыю паэтычнага зборніка «Над пропасняй зямнога рая» з удзелам паэтаў у Расійскай цэнтры навукі і культуры (16.00).

25 лютага — на сустрэчу з Уладзімірам Магзо ў СШ № 157 (13.00).

25 лютага — на спектакль «Белы камень», прысвечаны 100-годдзю Аляксея Пысіна, з удзелам Зінаіды Факсіставай-Каладзжай у канцэртную залу «Прэм'ера» (па квітках) (19.00).

25 лютага — на канцэртную праграму Віктара Лыскаўца з удзелам Волгі Шпакевіч у музычную школу № 1 (18.30).

25 лютага — на сустрэчу з Людмілай Воранавай ў СШ № 51 (12.30).

25 лютага — на сустрэчу з Міколам Шабовічам і Дзмітрыем Пятровічам у інтэрнат № 2 медуніверсітэта (19.00).

25 лютага — на тэатралізаваны лекторы «Ясная паляна» з удзелам Андрэя Душачкіна ў бібліятэку № 1 імя Л. Н. Талстога (17.00).

26 лютага — на сустрэчу з Кацярынай Рубай у СШ № 53 (13.45).

26 лютага — на спектакль «Галасы тваіх пацукіў» наводле вершаў Сяргея і Таццяны Дзюбаў з Украіны ў Мінскай гарадскі тэатр паззі пры Цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя Я. Купалы (17.30).

27 лютага — на сустрэчу з Дзмітрыем Пятровічам у паэтычны клуб «Парнас» пры бібліятэцы № 5 (18.00).

Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

21 лютага — на сустрэчу з Аляксандрам Валковічам і Любоўю Красеўскай у СШ № 20 г. Брэста (14.00).

22 лютага — на сустрэчу з Галінай Бабарыкай ў СШ № 2 адр. Альбінаў Сіпінскага раёна (11.00).

22 лютага — на прэзентацыю кнігі Ганны Ігнацук у гасцініцу «Эрмітаж» г. Брэста (16.00).

22 лютага — на выступленне Марыі Ляшук у Дом культуры в. Парэчка Пінскага раёна (12.00).

24 лютага — на сустрэчу з Настасскай Нарыйкай ў СШ № 9 г. Брэста (14.00).

Віцебскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

24 лютага — на сустрэчу «Служыць Айчыне» з Пятром Богуневым у літаратурна-музычную гасцініцу «Под сенью духовности» ў бібліятэку № 3 імя Я. Купалы г. Полацка (17.00).

24 лютага — на святкованае мерапрыемства «Імні роднай мовы» з удзелам Міколы

Гарбачова і Святанкі Якубоўскай у раённым Доме культуры г. Леполя (14.45).

27 лютага — на прэзентацыю міжнароднага літаратурнага альманаха «Украіна — Беларусь» з удзелам Аляксандра Раткевіча, Галіны Загурскай, Мікалая Балдоўскага і Пятра Буганава ў Дом культуры г. Полацка (17.00).

Продзенскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

24 лютага — на сустрэчу з Людмілай Кебіч і Ганнай Скаржынскай-Савіцкай, прысвечаную Дню роднай мовы, у СШ аграгарадка Лойкі Продзенскага раёна (13.00).

25 лютага — на прэзентацыю кнігі Ганны Скаржынскай-Савіцкай «Маме я ясну буквіцы», прысвечаную Дню роднай мовы, у СШ № 23 г. Гродна (13.50).

26 лютага — на пасяджэнне грамадскага дыскусійнага клуба «Словадаром», прысвечанае Дню роднай мовы, у Продзенскую абласную навуковую бібліятэку імя Я. К. Карскага (17.00).

Магілёўскае абласное аддзяленне СПБ запрашае:

25 лютага — на пасяджэнне літаратурнай гасціні «Магія слова» ў Магілёўскую абласную бібліятэку імя У. І. Леніна (17.00).

26 лютага — на ўрок мужнасці «Мінула не падлягае забойству» ў межах раёйнай патрыятычнай акцыі «Імёны іх навекі ў памяці» з удзелам Міколы Леўчанкі ў Лудчыцкай дзіцячай сад — СШ Быхаўскага раёна (14.00).

27 лютага — на імпрэзу «Я цветком на земле прорастаю...» да 70-годдзя з дня нараджэння Сяргея Кіслёва ў інтэрнаце № 4 БДСГА (19.00).

27 лютага — на майстар-клас ад Уладзіміра Ясэва для студэнтаў МДУ імя А. Кулішова — удзельніцаў літаратурнага аб'яднання «Намчэнне» (ауд. 353) (16.00).

прэзентацыя

Захаваць спадчыну

Беларуская гісторыя, як вядома кожнаму, багатая на падзеі, выбітных асоб і цікавыя факты. А ў сучаснасці хапае «сведкаў» — гісторыка-культурных каштоўнасцей. Па словах начальніка ўпраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь Наталлі Хвир, цяпер ідзе выкананне трох задан на рабоце з гісторыка-культурнымі каштоўнасцямі: захаванне і памянненне, рэстаўрацыя і добраўпарадкаванне, пашырэнне спіса. Але, як адзначыла Наталлі Хвир, важна не толькі захаванне, але і ўбудаванне гісторыка-культурнай спадчыны ў сучасны культурны кантэкст. Пра вынікі працы ў гэтых кірунках і вялася гаворка на прэс-канферэнцыі ў прэс-цэнтры БелТА.

На сёння ў Беларусі існуе 5585 матэрыяльных і нематэрыяльных аб'ектаў, уключаных у спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей. За 2018—2019 гады рэстаўрацыйныя работы былі завершаны на 238 аб'ектах, сярод якіх — будынак музея Бялыніцкага-Бірулі, царква ў Сынкавічах, некаторыя элементы мемарыяльнага комплексу Брэскай крэпасці, паўднёва-ўсходня вежа Лідскага замка, мемарыяльныя комплексы «Прачы» і «Трасцянец», будынак Беларусьфільма.

У Мінску ў спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей уключаны 479 аб'ектаў. Як распавяла начальнік аддзела

мастацтваў упраўлення культуры Мінгарвыканкама Наталля Смольская, у найбліжэйшыя два гады ўсе гэтыя аб'екты будуць уключаны ў праект зон аховы. Нормы ўтрымання і выкарыстання аб'ектаў гісторыка-культурнай спадчыны рэгламентуюцца якраз у праектах зон аховы. У Мінску ўжо зацверджана 66 такіх праектаў, і яны распаўсюджваюцца прыкладна на палову гісторыка-культурных каштоўнасцей горада. Усяго ў Беларусі зацверджана 327 праектаў зон аховы, з якіх 41 — у 2019 годзе.

Пастаянны археалагічны даследаванні вядуцца ў Полацку, Гродне і Брэсце. Усяго за мінулы год праведзена 220 даследаванняў, з якіх 180 — у месцах новабудовлі. Важныя гістарычныя аб'екты ёсць у кожным рэгіёне Беларусі. Як распавёў дырэктар Інстытута гісторыі НАН Беларусі Вячаслаў Даніловіч, захаванне і папулярызаванне гісторыка-культурнай спадчыны — адзін з вядучых кірункаў працы інстытута. І для гэтага надзвычай важна, каб звычайныя людзі ведалі, якія аб'екты ёсць у іх рэгіёне. Інстытут арганізоўвае навуковыя форумы, у тым ліку ў рэгіёнах і з удзелам мясцовых краязнаўцаў. Па выніках такіх форумаў і канферэнцый выдаецца серыя «Беларусь праз прызму рэгіянальнай гісторыі».

Дар'я СМІРНОВА

праекты

Эксклюзіўны габелен

Маштабныя рукатворны падарунак для роднага краю ў гонар святкавання 75-годдзя Вялікай Перамогі рытухуюць у Гродзенскім абласным метадычным цэнтры народнай творчасці. У сапраўднай лабараторыі ткацтва ствараюць эксклюзіўны габелен з выявай самой маці Беларусі! Раскрываць усё сакрэты пакуль рана, але ў тым, што гэтая работа прывядзе ў захапленне аматараў «тканых акварэляў», можна не сумнявацца.

Аўтар эскіза — кандыдат мастацтвазнаўства, прафесар кафедры гісторыі і тэорыі мастацтваў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Яўген Шунейка. Менавіта яго творчае ўяўленне дакладна і гарманічна сумясціла ў адной карціне і замалёўкі з мінулага, і адвечныя сімвалы, і элементы традыцыйнага арнаменту, і панараму беларускіх гарадоў.

Стварэннем шматколернага палатна будзе займацца сястра мастака — метадыст выставачнай залы цэнтры, майстар габеленаў Алена Шунейка. Любоў да народнай творчасці брат і сястра перанялі ад бацькі — вядомага на Гродзеншчыне мастака-тэкстыльчыка і даследчыка Фелікса Шунейкі.

Амаль 40 гадоў Алена натхнёна працуе за ўнікальным станком, які не мае аналагаў у Беларусі. Дарэчы, творчасць майстра па вырабе габеленаў у традыцыйна падвойнага і пераборнага аднабаковага ткацтва восем гадоў таму папоўніла спіс элементаў нематэрыяльнай культурнай спадчыны, уключаных у Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь.

У творчай скарбонцы Алены Шунейкі — арыгінальныя маштабныя

і міні-габеленавыя кампазіцыі з выявамі помнікаў архітэктуры, рэлігійнымі, гістарычнымі сюжэтамі, у якіх выразна прасочваецца пераплачэнне традыцыйных першаўзораў з уласным аўтарскім стылем. Дасведчаная майстрыца ў рэалізацыі цікавай задумкі будзе дапамагаць пераёмніца ткацкага рамяства Юлія Барадзіна, якая адчувае радасць і захапленне ад працы «ў чатыры рукі».

Цяпер творчая група адпрацоўвае дэталі аб'ёмнай работы і толькі-толькі прыступае да яе выканання. Самае цікавае — наперадзе! Дарэчы, будучы габелен пакуль не мае назвы. Прынамсі, ужо аб'яўлены конкурс на найлепшую назву. Прапановы да 9 сакавіка можна выслать па e-mail: omcnt@tut.by з пазнакай «габелен».

Ала БЯЛЬКЕВІЧ

на развітанне

Амаль да апошніх дзён жыцця ён быў нязменным аптымістам, выкладчыкам, поўным энергіі і энтузіязму, нястомным даследчыкам традыцыйнай культуры і тэорыі фальклору, філосафам і выдатным дарадцам для студэнтаў і калег. Але днямі прыйшла сумная вестка. Доктар філасофскіх навук, прафесар кафедры этналогіі і фальклору БДУКМ, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі Энгельс Дарашэвіч пакінуў гэты свет...

Уся навуковая супольнасць краіны ды і замежа ведае Энгельса Канстанцінавіча як аднаго з заснавальнікаў культуралогіі, сацыйлага культуры, гісторыка навукі, выдатнага педагога. Яго навуковыя гіпотэзы, часам смелыя і нечаканыя, знайшлі ўвасабленне ў многіх артыкулах і манаграфіях.

Ён быў аптымістам...

фіх, адгукнуліся працагам у магiстарскіх і кандыдацкіх дысертацыйных вучнёў і наступнікаў. Паўны час працаваў выкладчыкам Горы-Горацкай сельскагаспадарчай акадэміі, быў супрацоўнікам Інстытута філасофіі і права Акадэміі навук БССР, а на працягу апошняга дзесяцігоддзя займаў пасаду прафесара БДУКМ.

Нягледзячы на паважаны ўзрост, Энгельс Дарашэвіч ніколі не думаў пра адпачынак. З энтузіязмам браў удзел у студэнцкіх вандроўках, фестывалях, канцэртах. Спяваў народныя песні, мог нават станчыць на вечарыне.

Крыху больш як год таму ў інтэрв'ю карэспандэнту «ЛіМа» прафесар падкрэсліваў: «Як антрапалаг магу значнаць наступнае: у свеце сёння ідзе вялікая хваля павелічэння цікавасці да аўтэнтыкі. Многія даследчыкі лічаць, што толькі выгнанне да аўтэнтыкі можа выратаваць свет, грамадства». І ў многім гэтую хвалю ўздымае нястомная праца такіх выдатных навукоўцаў, якім, на жаль, ужо быў Энгельс Канстанцінавіч.

Марына ВЕСЯЛУХА

звартная сувязь У вершах і прозе

У суботу праграма «Кнігалюбу» на канале «Культура» Беларускага радыё прапануе гутарку пра чытацкія густы. А ў нядзелю ў праекце «Запрашаем у кнігарню» пойдзе гаворка пра навінкі беларускіх выдавецтваў, прагучыць агляд штотыднёвіка «ЛіМ». У выхадных слухайце радыёкампанію паводле вершаў Анатолія Ірачанікава і Міхася Башлакава. Праграма «Паэзія XXI стагоддзя» прапануе творчасць Фелікса Баторына.

З панядзелка да пятніцы ў «Літаратурнай анталогіі» прагучаць старонкі паэмы Мікалая Гогаля «Мёртвыя душы». У «Радыёбібліятэцы» працягваецца чытанне рамана Кузьмы Чорнага «Зямля». «Літаратурныя гісторыі» прапануюць апаўданаць беларускіх і замежных аўтараў. У перадачы для дзяцей і падлеткаў «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» прагучаць старонкі твора Пятра Васючэнка «Каларова затока». У суботу ў праграме «Радыётэатр. Лепшае» слухайце радыёверсію спектакля «Амністыя» па п'есе Мікалая Матукоўскага ў пастаноўцы Ціхана Кандрашова і Соф'і Гурыч. Аўтарская праграма Навума Гальпяровіча «Суразмоўцы» падрыхтавала сустрэчу з беларускай паэткай з Іспаніі Анхелай Эспіносай Русі.

15 лютага 75 гадоў споўнілася Яўгену Сахуту, мастацтвазнаўцу, этнологу.

15 лютага 60-гадовы юбілей адсвяткаваў Зіновій Марголін, мастак тэатра.

16 лютага — 135 гадоў з дня нараджэння Соф'і Дэмбоўскай (1885—1972), мастачкі.

16 лютага — 95 гадоў з дня нараджэння Івана Навуменкі (1925—2006), народнага пісьменніка Беларусі.

17 лютага — 80 гадоў з дня нараджэння Віктара Жыхарава (1940—2005), жывапісца.

18 лютага 60-годдзе адзначыў Уладзімір Кулічэнка, пісьменнік.

18 лютага 65 гадоў споўнілася Віктору Курловічу, паэту.

18 лютага — 85 гадоў з дня нараджэння Сяргея Картэса (1935—2016), заслужанага дзеяча мастацтваў БССР, народнага артыста БССР.

18 лютага 20 гадоў таму (2000) быў адкрыты Мемарыяльны музей-майстэрня З. І. Азгура ў Мінску.

19 лютага — 130 гадоў з дня нараджэння Казіміра Свяка (1890—1926), паэта, драматурга, публіцыста, каталіцкага святара.

19 лютага — 105 гадоў з дня нараджэння Анатоля Бірозкі (1915—2008), паэта.

19 лютага 85-гадовы юбілей адсвяткаваў Геннадзь Аўсяннікаў, народны артыст СССР.

20 лютага 65-годдзе адзначыў Павел Шруб, паэт.

20 лютага — 75 гадоў з дня нараджэння Таісы Бондар (1945—2005), паэта, празаіка, перакладчыцы.

21 лютага 70 гадоў спаўняецца Алена Гурскай, літаратуразнаўца, крытыку.

АБ АБ'ЯЎЛЕННЫ КОНКУРС	
Установа адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі» аб'яўляе конкурс на замалёўчанне пасада (да 5 гадоў) прафесарска-выкладчыцкага складу з далейшым заключэннем кантракта ў выпадку выбары на тэрмін, вызначаны Наймальнікам:	
1	кафедра кампазіцыі — прафесар (1,0 шт. ад.)
2	кафедра медных духавых і ударных інструментаў — дацэнт (1,0 шт. ад.)
3	кафедра струнных народных пчыпкова-Ударных інструментаў — дацэнт (1,0 шт. ад.)
4	кафедра гісторыі музыкі і музыкальнай беларусыстыкі — дацэнт (1,0 шт. ад.)
5	кафедра баяна і акарэона — прафесар (1,0 шт. ад.)

«ЛіМ»-люстэрка

Урачыстае адкрыццё «Славянскага базару — 2020» адбудзецца 16 ліпеня. Але паніцецца фаст 14-га грандыёзным рок-канцэртam, паведамліў журналістам дырэктар «Славянскага базару» Глеб Лапіцкі. XXIX Міжнародны фестываль мастацтваў пройдзе ў Віцебску з 13 да 21 ліпеня. Першы канцэрт «Рок на ўсе часы» прагучыць на сцэне Летняя амфітэатра. Выступіць «Чиж і Компанія», «Ногу свело», «Вопли Видолюсова», Аляксандр Іваню і група «Рондо», папулярныя беларускія спевакі. «У фестывалю будзе некалькі матываў», — падкрэсліў Глеб Лапіцкі. — Першы — 75-годдзе Вялікай Перамогі: ветэранаў, якія адчуваюць сябе добра, мы абавязкова запросім на нашы канцэрты. Другі — трохгоддзе малой радзімы. А трэці — Алімпійскія гульні».

Беларускі дзяржаўны маладзёжны тэатр прадставіць спектакль літоўскага рэжысёра Саўлоса Варнаса «Дом пасярод вясня», распавядаецца ў матэрыяле БелТА. Спектакль, прэм'ера якога адбудзецца 17 сакавіка, створаны па матывах п'есы Эжэна Іанеска «Смага і голад». Пастаноўка — сцэнічная версія рэжысёра і яго бачанне тэмы асабістага жыццёвага выбару чалавека. «Мне хацелася б запрасіць глядача да разважання пра тое, як выглядае каханне, на якім трымаецца свет», — адзначыў рэжысёр. У спектаклі задзейнічаны Дзмітрый Бойка, Марына Блінова, Анастасія Раўчанка-Лук'янава, Дар'я Ізмайлава, Вікторыя Чумак, Аляксандр Пашкевіч, Уладзімір Бажкоў і іншыя. Мастак-пастаноўшчык — Вольга Грыцаева, харэограф — Вольга Скарцова.

Анатоль Яромленка і Леў Лешчанка рытухуюць сумесны канцэртны тур «Родная зямля», прысвечаны Вялікай Перамозе. У планах артыстаў — выкананне як знакамітых ваенных песень, так і шлягераў савецкіх кампазітараў, паведамліў ў Белтэлердыёкампаніі. Гэтымі днямі кіраўнік ансамбля «Сябры» знаходзіцца ў Маскве, каб абмеркаваць будучы рэпертуар і правесці майстар-клас па беларускай мове: некаторыя кампазіцыі народных артыстаў Беларусі і Расіі выканаюць дуэтам. Выступленні пройдуць на галоўных канцэртных пляцоўках беларускіх і расійскіх гарадоў. Першае з іх адбудзецца 8 мая ў Гомелі. Завершыцца сумесны тур 22 мая ў Мінску ў Вялікай зале Палаца Рэспублікі.

Календар-даведнік падарожжа Антона Чэхава па Сахаліне выдадуць да юбілею класіка. Даведнік дапаможа развясць чуткі і домьслы, што склаліся вакол вандроўкі, якую пісьменнік здзейсніў у 1890 годзе, гаворыцца ў матэрыяле «ИТАР-ТАСС». На востраве ён сабраў шмат дакументальных матэрыялаў пра жыццё і побыт ссыльных і мясцовых жыхароў, а таксама самастойна арганізаваў перапіс пасяленцаў. «Плануем стварыць дакладны, прывязаны да дат і месцаў, календар-даведнік. Гэтым адзначацца тры юбілейныя даты — 160-годдзе з дня нараджэння пісьменніка, 130-годдзе з дня пазедкі на Сахалін і 125-годдзе з дня выхаду кнігі «Востраў Сахалін», — цытуе агенства словы дырэктара гістарычна-літаратурнага музея «Чэхаў і Сахалін» Цемура Міраманава.

Восемдзят гадоў споўнілася «Тому і Джэры», паведамляе Руская служба BBC News. Гэта адзін з самых знакамітых камічных дуэтаў у гісторыі. Персанажы з'явіліся на свет у выніку расчыты і крэатыўна адцялявання анімацыі студыі Metro Goldwyn Mayer, дзе працавалі мультыплікатары Уільям Хана і Джозэф Барбэра, беспаспяхова імкнулася паўтарыць поспех канкурэнтаў з такім пуплярным героем, як Мікі Маус. Першай сумеснай працай стаў кароткі мультфільм, што выйшаў у 1940 годзе і адрэаў ж атрымаў «Оскар». Ката, падобнага на Тома, у гэтай стужцы звалі Джэспер, а мышыяна — Джынкс. Крыху пазней іх перайменавалі. Кот і мышыяна падпрабавалі сябе ў розных жанрах ад «дзіцячых» версій да поўнаметражнага фільма.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

«Каб не ўмёрла»

✓ Міжнародны дзень роднай мовы заснаваны 17 лістапада 1999 года з мэтай садзейнічаць моўнай і культурнай разнастайнасці і шматмоўнасці. Для святкавання быў выбраны 21 лютага: у 1952 годзе ў гэты дзень падчас дэманстрацыі за наданне бенгальскай мове статусу дзяржаўнай у тагачасным Пакістане загінулі пяцёра студэнтаў.

✓ Пры ацэнцы пагрозы знікнення мовы ЮНЕСКА кіруюцца дзевяццю крытэрыямі, сярод якіх — колькасць носьбітаў, сферы ўжывання і перадача мовы ад пакалення да пакалення. Выстаўляецца адна з чатырох адзнак, якая абазначае ступень небяспекі. Беларуская трапіла ў спіс моў, якім пагражае знікненне, у 2009 годзе з адзнакай *unsafe*. Гэта першая ступень небяспекі для мовы.

✓ Кожны Дзень роднай мовы мае агульную тэму. У 2019 годзе свята праходзіла з тэмай «Мовы каранёў народаў важныя для ўстойлівага развіцця, паводу моў міру і прымірэння». Тэма 2020 года — «Мовы без меж». Цырымонія адкрыцця, якая традыцыйна адбудзецца ў штаб-кватэры ААН 21 лютага, будзе прысвечана трансгранічным мовам. ЮНЕСКА адзначае, што 40% насельніцтва свету не мае магчымасці атрымліваць адукацыю на роднай мове, але ёсць прагрэс у галіне шматмоўнага навучання.

✓ Адна з традыцый святкавання Дня роднай мовы ў Беларусі — агульнабеларускі дыктоўкі па творах беларускіх аўтараў, якія арганізоўвае Таварыства беларускай мовы. У школах, універсітэтах, бібліятэках і іншых установах ладзяцца разнастайныя акцыі, прэзентацыі і публічныя чытанні беларускамоўных твораў і іншыя мерапрыемствы.

✓ Беларуская мовай карыстаюцца каля 7 мільянаў чалавек па ўсім свеце. Найбольшы працэнт беларускамоўных за мяжой — у памежных рэгіёнах Польшчы і Літвы. Беларуская мова мае багаты дыялекты слоўнік — ён налічвае каля 1,5—2 мільянаў слоў. Паводле даследаванняў, у беларускай дыялектнай мове вылучаюцца два асноўныя дыялекты — паўночнаўсходні і паўднёва-заходні, у цэнтральных рэгіёнах распаўсюджаны сярэднебеларускія гаворкі. Прыкладна ў XIV стагоддзі сфарміравалася старабеларуская мова, якая выкарыстоўвалася ў Вялікім Княстве Літоўскім у якасці дзяржаўнай і мела роўныя правы з польскай мовай да 1696 года.

✓ Унікальнай рысай беларускай мовы з'яўляецца лігатура «ў». Гэтая адметнасць увасоблена ў скульптурным помніку, які быў створаны ў 2003 годзе і знаходзіцца ў Палацку. Адзін з фактаў пра беларускую мову, які найбольш часта згадваецца, — другое месца ў свеце па мілагучнасці пасля італьянскай.

✓ Нягледзячы на статус «небяспекі», нададзены ЮНЕСКА, і агульнае ўяўленне пра заняпад беларускай мовы, назіраць па павышэннем колькасці беларускамоўных сярод моладзі можна, нават проста пахадзіўшы па мінскіх вуліцах. Па звестках мінулага перапісу насельніцтва 2009 года, 53,2% беларусаў лічылі беларускую мову роднай і 23% выкарыстоўвалі яе ў побытавым ужытку. Пакуль невядома, якую карціну прадставяць вынікі мінулага года перапісу насельніцтва па моўным пытанні. Але колькасць і якасць культурных праектаў на беларускай мове, якія паспелі рэалізавацца за мінулыя дзесяці гадоў, настраіваюць на пазітыўную дынаміку.

Дар'я СМІРНОВА

Непаўторнасць гучання роднага слова

Да Дня роднай мовы ў Беларусі рыхтуюцца шмат: круглыя сталы, прэзентацыі, канцэрты... Сёння лічыцца, што беларуская мова пранікла ва ўсе сучасныя сферы ўжытку. Але многія прыкмячаюць нешырокае выкарыстанне ў паўсядзённым жыцці. Імпрэзы, што ладзяцца на працягу гэтага тыдня, дапамагаюць змяніць стаўленне да беларускай мовы як да мовы пэўнага кола людзей.

«ЗАСЕКІ» ЖЫВОЙ МОВЫ

Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа (філіял Дзяржаўнай навуковай установы «Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры» Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі) сумесна з Саюзам пьсьменнікаў Беларусі правяў сустрэчу, прысвечаную развіццю і багаццю беларускіх народных гаворак. Перш-наперш размова вялася пра пазамоўныя фактары, якія паўплывалі на асаблівасці функцыянавання сучасных народных гаворак. Сярод іх — і вузкая сфера ўжывання, і разбурэнне традыцыйнага інстытута сельскай сям'і, і міграцыйны рух моладзі ў горад. Калі, напрыклад, у 1976 годзе працэнтны судзісны гарадскога і сельскага насельніцтва былі амаль аднолькавыя (51,2% і 48,8% адпаведна), то ў 2019 годзе гэтыя лічбы выглядаюць як 78,4% і 21,6% адпаведна. Але асаблівы фактар — інтэнсіўнае змяшэнне кола носьбітаў, бо сёння традыцыйная мясцовая гаворка выступае пераважна як сродак камунікацыі старэйшага пакалення ў сферы побыту. Знікае пераемнасць у натуральным засваенні гаворак.

Гэта даволі важная тэма не толькі для развіцця мовы ўвогуле, але і для пьсьменніцтва ў прыватнасці. Кандрат Крапіва пісаў: «З'яўляецца агульнапрызнаным, што дыялекты не маюць перспектывы на тое, каб развіцця ў самастойную мову, калі ёсць агульнанародная мова. <...> Ясна, што пьсьменніку няма ніякага сэнсу падтрымліваць тое, што павінна знікнуць, і культываць дыялект які такі. Але ў асобных выпадках, калі слова пашырана на значнай тэрыторыі, калі яго не хапае ў літаратурнай мове для абазначэння пэўнага паняцця або таго ці іншага адцення, можна ўзяць адпаведнае мясцовае і пусціць яго ў літаратурны ўжытак» («Аб некаторых пытаннях беларускай мовы», 1952. 1976, т. 5, 164). У супрацьвагу гэтаму — выказанне Алеся Адамовіча наконце дыялектызмаў: «...раней неабходна прыслухацца, як слова гучыць, удуміцца, наколькі яно трапае і зразумелае. У любым, самым маленькім «засеку» жывой народнай мовы можна часам знайсці буйныя зярняты народнай мудрасці і дасціпнасці. Вядома, развітая літаратурная мова не можа быць такой жа, як гутарковая. Але літаратурная мова павінна непасрэдна вырастаць з жывой народнай мовы — вольна найважнейшыя прыпынкі, якога заўсёды прытрымліваліся нашы пьсьменнікі» («Культура творчасці», 1959, 176).

«Чый жа ўнёсак у развіццё мовы большы — пьсьменнікаў ці мовазнаўцаў?» — узяў пытанне падчас сустрэчы дырэктар Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Ігар Капылюў. Вядома, мова народа, з чым пагаджаецца пераважна большасць сучасных пьсьменнікаў. Дарэчы, менавіта ў Інстытуце мовазнаўства пабачылі свет найбольш грунтоўныя навуковыя выданні, прысвечаныя беларускай мове: «Беларуская граматыка» (зараз ідзе завяршэнне падрыхтоўкі новай «Граматыкі»), «Граматычны слоўнік назоўніка» (а таксама іншых частчін мовы), «Арфаэпічны слоўнік беларускай мовы», «Ліnguамагічны слоўнік беларускай мовы» (таксама рыхтуецца новае выданне), «Этымалагічны слоўнік беларускай мовы», «Гістарычны слоўнік беларускай мовы» і іншыя.

— У нас багата спадчына, — лічыць Ігар Капылюў. — Аднак нам не пашанцавала: ў Беларусі засталася мала — недзе каля 1000 — пьсьмовых і друкаваных помнікаў. У асноўным найкаштоўнейшыя арыгіналы захоўваюцца ў архівах Львова, Кіева, Санкт-Пецярбурга, Масквы, Вільнюса, Варшавы. Гэта асобная праблема.

Але падчас гутаркі найбольш увагі надалі сучаснаму жыццю баларускай мовы. Так, нядаўня статыстычныя звесткі паведмаляюць, што ў дзіцячых садках толькі 9,1% усіх дзяцей дашкольнага ўзросту навуваюцца на беларускай мове. Найбольшая колькасць беларускамоўных дзяцей у Мінскай, Гродзенскай і Брэсцкай абласцях. Між тым у некаторыя беларускамоўныя навуцальныя ўстановы ўнікаюць сапраўдныя чэргі. Сучасная моўная прастора ў Беларусі знаходзіцца ў стане білінгвізму. Гэта выклікае шмат пытанняў найперш у побытавай сферы, калі гаварыць пра пераклады назваў вуліц (які перакласці на беларускую мову рускамоўную назву «Алейніка»? Ці варта здзіўляцца гэтай з'яве, калі нават той ці іншы населены пункт вельмі часта сустракаецца пад рознымі назвамі, у тым ліку на дарожных знаках (дагэтуль выклікаюць спрэчку варыянты назвы Мёрскага раёна)? І навукоўцы, і пьсьменнікі пагаджаюцца: правільны той варыянт, які ўжываецца ў канкрэтнай мясцовасці.

ПАСЛУХАЦЬ І АДЧУЦЬ

Напярэдадні свята глядчак Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета мелі магчымасць паслухаць вершы і прозу ў выкананні беларускіх паэтаў, акцёраў сталічных тэатраў, кіно, тэлебачання. Народная артыстка Беларусі, зорка Вялікага тэатра Настася Масквіна, спявачка Вялікага тэатра Ірына Кучынская, актрыса, тэлеведучая Святалана Бароўская, паэт і перакладчык Андрэй Хадановіч, карэспандэнт тэлеканала АНТ Аляксандр Мацяс, актрыса, лідар гурта НАКА Анастасія Шпакоўская,

Фота Кастуся Дробова.

Падчас сустрэчы ў НАН Беларусі.

тэлеведучая, аўтар праграм, прысвечаных тэатру, Наталля Бібікава прачыталі (і праспявалі) радкі з твораў сваіх любімых беларускіх аўтараў — Максіма Багдановіча, Адама Міцкевіча і іншых. Прагучалі вершы беларускіх паэтаў і з вуснаў маленькіх чытальнікаў — удзельнікаў і пераможцаў конкурсу Вялікага тэатра «Чытаем разам» Алены Шавялевіч, Пелагеі Атаманавай і Нічыпара Альховіка.

Такая сустрэча — сапраўдны падарунак для тых, хто набыў квітку на оперу Дзмітрыя Смольскага «Сівая легенда», лібрэта да якой напісаў Уладзімір Караткевіч. У пастаноўцы Міхаіла Панджвідэз галоўныя партыі выканалі зоркі беларускай оперы: народная артыстка Настася Масквіна (Ірына), заслужаныя артысты рэспублікі Аляксандр Якушэвіч (Любка), Уладзімір Громаў (Кізігайла), Алег Мельнік (Наймід), лаўрэат міжнароднага конкурсу Аляксей Мікуцкевіч (Раман). За дырыжорскім пультам — Алег Лясун.

УЗАЕМНАСЦЬ ПЕРАКЛАДАЎ

У тыдзень роднай мовы Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы і Пасольства Рэспублікі Карэя ў Рэспубліцы Беларусь зладзілі прэзентацыю выданняў беларуска-карэйскага праекта ўзаемных перакладаў «Яшчэ прыйдзе вясна» і «Шаўковы туман». Кніга «Шаўковы туман» была выдадзена пры падтрымцы Карэйскага інстытута літаратурных перакладаў выдавецтвам «Мастацкая літаратура» ў 2019 годзе. Пад адной вокладкай змешчаны на беларускай мове творы трох карэйскіх паэтаў з трагічным лёсам, чыя творчасць стала асновай для фарміравання сучаснай карэйскай паэзіі. Гэта майстар пейзажнай лірыкі Кім Саволь, аўтар лірычных вершаў Юн Данджу, якога лічаць адным з самых папулярных паэтаў сярод моладзі, і яркі прадстаўнік мадэрнісцкага руху ў Карэі паэт, журналіст, прафесар Чон Джыён. Перакладалі з карэйскай мовы Юлія Алейчанка і Таццяна Залеская.

Дзякуючы праекту і кнізе «Яшчэ прыйдзе вясна», над якой працавалі перакладчыкі Таццяна Залеская і ганаровы прафесар універсітэта Ёнсе, член Акадэміі навук Рэспублікі Карэя Чо Чжу Іван, карэйскі чытач пазнаёміцца з выбітнымі творамі класікаў беларускай літаратуры: адчужаць падых вясны і моц паэтычнай малітвы Янкі Купалы, зможа ўявіць сэрбаводны Нёман і пацуць голас беларускай зямлі ў творах Якуба Коласа, даведана пра нацыянальную каштоўнасць Беларусі — слухція паясы, прачытаўшы твор Максіма Багдановіча.

А ШТО 21-ГА?

Да Міжнароднага дня роднай мовы Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы штогод ладзіць грамадска-культурную акцыю «Чытаем Купала разам», удзельнікамі якой з 2012 года стала звыш 20 тысяч чалавек. Сярод іх — школьнікі, студэнты, актывісты, пьсьменнікі, дзеячы навукі і культуры, дыпламаты. Сёлета музей абвясціў конкурс, па выніках якога пераможцы атрымаюць падарункі. Ва ўмовах конкурсу сказана, што жадаючы павінны запісаць відэа, дзе будуць чытаць верш Янкі Купалы: ва ўтульнай хатняй атмасферы ці на свежым паветры, сам-насам альбо разам з сям'ёй ці з сябрамі, на памяць ці з ліста, цалкам альбо толькі ўрывак. Прымаюцца ўсе магчымыя варыянты. Варта не забываць адзначыць @kupalamuseum і дадаць #дзеньроднаймовыЯК і #любіюКупала. Да 23 лютага можна публікаваць відэа на сваёй старонцы ў сацыяльных сетках ці даслаць на пошту музея з пазнакай «Дзень роднай мовы». 25 лютага на афіцыйнай старонцы музея ў сацыяльных сетках падвядуць вынікі конкурсу.

У Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры пройдзе І этап — чытанні — II Вучнёўскай навукова-практычнай канферэнцыі «Беларусь, ты збудавана з беларускіх слоў!». У адпаведнасці з заяўленай тэмай канферэнцыя праходзіць па трох секцыях: мовазнаўчай, літаратуразнаўчай і краязнаўчай. Мэта — абудзіць цікавасць да беларускай мовы, літаратуры і краязнаўства, наладзіць партнёрскія адносіны паміж музеем як крыніцай навуковых даследаванняў і ўстановамі адукацыі. Прымуць удзел навучэнцы 6—11 класаў устаноў агульнай сярэдняй і сярэдняй спецыяльнай адукацыі Мінска і Мінскай вобласці. Партнёры навукова-практычнай канферэнцыі — Інстытут літаратуразнаўства імя Янкі Купалы, Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа, Саюз пьсьменнікаў Беларусі, камітэт па адукацыі Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта.

Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа запрашае далучыцца да музейнай акцыі «Дзясятка — за Коласа!». Гэта напісанне дыктоўкі па творах Якуба Коласа, падчас якога неабходна вызначыць, з якога твора ўзяты ўрывак для дыктоўкі. Удзельнікі, якія пішуць дыктоўку на дзесяці балаў і правільна называюць твор Якуба Коласа, атрымліваюць памятную сувеніры ад музея. Запаланава ў музеі і інтэрактыўная гульня-віктарына «Жывы класік», а таксама акцыя «Маё беларускае слова» ў Instagram: пад хэштэгам #mavokolas людзі змяшчаюць слова, якое выклікае ў іх усмешку замілавання, і фоталістаграфію да яго.

Адзначаюць свята і на факультэце журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. У праграме: дыскусія «Рэклама па-беларуску: погляд у будучыню», круглы стол «Нацыянальныя мовы ва ўмовах глабалізацыі», сустрэча прафесара Віктара Іўчанкава «Усё пачынаецца са слова» з вучнямі мінскай школы № 40, квіз «Скарбы вядзьмарскай гары», літаратурныя чытанні «Найхай гучыць беларускае слова...» ад прафесара Таццяны Дасаевай і іншых імпрэзы.

Яўгенія ШЫЦЬКА

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

Прыцягненне радка

*Albo lapillo diem notare**

Помню сваю апошнюю сустрэчу з Іванам Якаўлевічам Навуменкам. У 1994 годзе сябар Іван Штэйнер запрасіў мяне ў Акадэмію навук на абарону сваёй доктарскай дысертацыі. Прайшла яна бліскуча. Крыху пазней — банкет з гэтай нагоды. Увечары мы з Іванам Навуменкам стаялі на прыступках рэстарана. Акадэмік, прафесар, вучоны, пісьменнік расказваў пра сваю апошнюю кнігу, прысвечаную асобе і творчасці Змітрака Бядулі.

Я ўважліва слухаў Івана Якаўлевіча. І ў той жа час памяць вярталася да адной ранейшай сустрэчы. Мы завіталі да акадэміка разам з вядомым беларускім краязнаўцам Міхаілам Вінакуравым. Яны, аднагоды, адразу знайшлі агульную мову і ажыўлена згадвалі гомельскую Навабеліцу і сваю маладую пару.

Але час ад часу Іван Якаўлевіч браў слухаўку і рабіў тэрміновыя званкі. У адным выпадку ён пачынаў размову вітаннем і словамі: «Да вас мае клопат...». У другім разе казаў: «Вас турбуе...».

Быццам і сёння чую гэтыя словы. І яшчэ перада мной — рукапіс апавядання пісьменніка «Выпадкі на аўтобусным прыпынку», ахвяраваны ім музею «Літаратурны космас Мётчы».

А з памяці раптоўна выплывае ўжо далёка, з юнацкае пары, сустрэча з Іванам Якаўлевічам таксама ў Акадэміі навук. Тады ён, дырэктар Інстытута беларускай літаратуры імя Янкі Купалы, разам са сваім намеснікам Уладзімірам Ніламедавым прапаноўваў мне паступаць да іх на вучобу ў аспірантуру.

1975 год помніцца яшчэ лютаўскім пяцідзесяцігадовым юбілеем Івана Якаўлевіча. Якраз тымі днямі ў шматгаражы «Беларускі ўніверсітэт» быў надрукаваны мой артыкул з гэтай нагоды.

А двама гадамі раней я пісаў пад яго кіраўніцтвам курсавую работу, прысвечаную зборніку «Неруці» Рыгора Барадуліна.

Першая ж мая сустрэча з Іванам Якаўлевічам адбылася на пачатку навучання ў БДУ імя У. І. Леніна. Так сталася, што знакамітай амаля-матар у 1971 годзе рыхтавалася сустракаць сваё 50-годдзе. Крайнік нашага навуколага гуртка Вячаслаў Рагойша пачаў працу над цікавым праектам — рукапісным

альманахам «БДУ і беларускія пісьменнікі». Мне выпаў гонар узяць амаль двухгадзінае інтэрв'ю ў Івана Якаўлевіча для гэтага філфакаўскага выдання.

Тыя дзве гадзіны шчырага і вельмі цікавага расповеду мяне падбадзёрлі і адначасова растрывожылі. Пісьменнік усхвалявана і з юначым імпэтам успамінаў свае юнацкія, яшчэ перадваенныя часы, бацькоў, школьных сяброў. Іван Навуменка тады зачытваўся кнігамі Якуба Коласа, Янкі Купалы, Кузьмы Чорнага, Івана Тургенева, Мікалая Гогаля, Льва Талстога, Жуля Верна, Майн Рыда, Аляксандра Дзюма... А растрывожылі — бо юнацтва яго было абпалена вайной. Будучы пісьменнік дваццацігадовым вяртаўся на роднае Палессе пасля баёў на Карэльскім перапынку, ва Усходняй Прусіі, Сілезіі. Потым паступіў на філфак БДУ. Нялёкімі сталіся першыя пасляваенныя гады. Мінск ляжаў у руінах. У студэнцкіх аўдыторыях было часам халадней, чым на двары. Але з надзвычайным энтузіязмам пераадолвалі былыя франтавікі розныя перашкоды і цяжкасці. З натхненнем спрыялі ім выкладчыкі ўніверсітэта.

«Было цікава вучыцца, жыць і дыхаць у сценах філфака...» — успамінаў Іван Якаўлевіч. А потым расказваў пра вучобу ў аспірантуры, пра кандыдацкую па творчасці Якуба Коласа, згадваў працу ў газете «Звязда», часопісе «Маладосць».

Празаікам пачаў лічыць сябе Іван Навуменка з 1955 года, калі ў чэрвеньскім нумары часопіса «Маладосць» змясціў два свае апавяданні — «Эх, махорачка» і «Сідар і Гараська» (а раней больш пісаў вершы). І талент празаіка пачаў развівацца хутка і ўпэўнена.

Помніцца, запытаўся тады ў Івана Якаўлевіча пра яго апавяданне «Трыццаць дубовага лісяя». Мне, васямнацігадовому, дастаподы былі лірычным, часам вельмі пэтымчыным, вобразы магічнай навелы пісьменніка. Вясковы хлопец, быў я неймаверна ўрушаны асаблівым прыцягненнем навуменкаўскага радка. Само ж апавяданне перачытваў не адзін раз. Ды і цяпер, у свае больш чым сталыя гады, рука цягнецца да кніжнай палічкі, да зборніка «Таполі юнацтва». І чытаеш тыя старонкі быццам упершыню...

«На круглы серабрысты месяц набягалі шэра-шызыя, як дым, воблачкі, а месяц некуды імкліва ляцеў. Па-ранейшаму ледзь

чутна звінела дубовае лісце. На паліне раслі зімовыя дубы, і лісце на іх трымцела праз усю зіму, да сталай, цёплай вясны, пакуль на разгалістых, каструбаватых галінах не прапалнецца новыя зялёны лісткі...» Так гучаць апошнія акорды апавядання. А вось яго пачатак: «Каханне прыходзіць і ў трыццаць гадоў і, як пішуць у кнігах, у сорак, нават пазней, але свайго першага кахання чалавек не забудзе ніколі. Маё першае выбухнула досыць рана, на шаснаццацітым годзе жыцця, калі я вучуўся ў дзявятым класе...»

А тады я ўсё-ткі задаў Івану Якаўлевічу асноўнае пытанне інтэрв'ю: што адбываецца ў душы, сэрцы, думках пісьменніка, калі ствараецца неруадны твор? Памятаю, загадкава ўсімхнуўшы шановны юбіляр і светла прамовіў: «Вы ж ведаеце, Уладзімір, нядаўню фільмаўкаўку, сёння ўжо вядомую беларускую паэтку Яўтэню Янішчыц? Ну хто лепш за яе змог адказаць на гэтае пытанне: *Пачынаецца ўсё з любі, Нават самая простая ява...*»

У тым жа 1971 годзе з асаблівым хваляваннем, калі не сказаць нават з замілаваннем, чытаў кнігу пісьменніка «Тая самая зямля». Было гэта, калі аўтобусам ехаў да бацькоў у родную вёску Астроўкі, што на Крушчыне. Тады ўпершыню адкрыліся мне радкі Івана Навуменкі і засталіся са мною на ўсё жыццё: «Удалечыні, акіямляючы неспрыянае ў асеннюю пару тарфяное поле, жаўцеюць, здаецца, зусім зняёмыя бярозкі і дубнякі, тыя самыя... Вісціць зняёмае шэрае неба. Ды і дарога сярод тарфянікаў, бярозавых і альховых пералескаў віецца тая ж, толькі лепей дагледжаная. Але тое самае неба і тая ж зямля...»

У маёй жа «той самой зямлі», толькі ў родных Астроўках, яшчэ ў далёкія школьныя гады пачаліся першыя сустрэчы з героямі і жывапіснымі мясяцінамі навуменкаўскіх «Верасоў на выжарынах», «Хлопцаў-равеснікаў», «Веранікі», «Таполяў юнацтва», «Сямнаццаці вясной», «Сасы пры дарозе», «Вайны каля Цітавай копанкі»...

Іван Навуменка з сынам Паўлам.

Асабліва ж чыталася і шмат разоў перачытваўся апавяданне «Па грыбы». Бо самому з дзяцінства колькі разоў давялося выбірацца на «ціхае палыванне». І не толькі шукаць і знаходзіць грыбы, але яшчэ і захапляцца летнім росным ранкам, летняй і восенёўскай прыродай, лесам, які, па трапным вызначэнні Івана Навуменкі, з'яўляецца «вопраткай зямлі».

Тады, у тым ліку і пад уражаннем пісьменніцкіх старонак, крыху пазней я напішу эсэ «У палоне грыбной паэзіі», што будзе надрукавана ў чэрвеньскім «Полымі» за 2006 год. Яшчэ пры жыцці Івана Якаўлевіча...

І вось «на той самой зямлі» — ужо 95-годдзе Івана Навуменкі. Таму ў памяці маёй узніклі белыя каменчыкі дэён, адгарнуліся найбольш яркія і памятнае старонкі стасунку з легендарнай асобай, выдатным пісьменнікам, навукоўцам і чалавекам. А ўвечару і дасюль яго постаць на філфакаўскіх калідорах — з той заўсёдна непаслухмянай псамвай валасоў на мурдэй галаве. А таксама — ля гаражоў інтэрната на Паркавай, з кошыкам у руках, у нядзельную раніцу. Вось-вось, здаецца, яго жонка, далікатная спадарыня Ядвіга Паўлаўна, выруліць з бокса «Волгу». І шчаслівы, з шырокай і адкрытай беларускай душой, Іван Якаўлевіч выправацца шукаць натхненне ў родным лесе. І такім назаўсёды застанецца ў маёй памяці...

Уладзімір ЛАЙКОЎ

* *Адзначыць дзень белым каменчыкам (лац.).*

Побач з Чыгрынавым

Кнігі Івана Чыгрынава засталіся гаўлоўным помнікам яму, калі пісьменніка не стала. Ён пражыў 62 гады, быў суаўтарам сцэнарыя легендарнага шматсерыйнага тэлевізійнага фільма «Руіны страляюць» і актыўным грамадскім дзеячам.

Яго світальны ранак узышоў у вёсцы Вялікі Бор Касцюковіцкага раёна Магілёўскай вобласці, дзе будучы пісьменнік пачаў пісаць жыццёвы чыствак. Складанасць вясковага жыцця выкавала ў хлопчыка моцныя ўнутраныя стрывань. Сямігодку Іван закончыў у сваёй вёсцы, а сярэдняю адукацыю атрымліваў у вёсцы Саматэвічы, дзе нарадзіўся выдатны паэт Аркадзь Куляшоў. Шырокая вядомасць Куляшова, усведамленне, што ваколіцы і людзі гэтай мясцовасці жывілі яго паэтычнае натхненне, паглыблялі зацікаўленасць зольнага юнака да літаратуры. Прасіў насычэння інтэлект, і з маладой вясной у сэрцы Чыгрынаў пакроўчыў у жаданую дарогу на вяды, па прафесію мары паступіў у БДУ на аддзяленне журналістыкі філалагічнага факультэта. На пытанне «Чаму абраў гэтую прафесію?» з гумарам адказаў: журналіст і філолаг — гэта ўменне гуляць словамі.

Тады студэнцтва — своеасаблівае жыццёвае вяха. Пяць гадоў навучання (1952—1957) — тугі вузел дэён-прыступак да будучыні. Чыгрынаў будаваў свой пісьменніцкі лёс не на прыстаўной (выпадковай) лесвіцы, а на моцным адукацыйным (журналісцкім) падмурку. Сябры, якім таксама было ўласціва шчырае захапленне літаратурай, гарачы абмеркаванні літаратурных праблем спрыялі фарміраванню асобы будучага пісьменніка.

Амаль кожны з навучэнцаў факультэта спрабаваў сілы ў літаратурнай творчасці, толькі не кожнаму хапала цяперня і таленту. У Чыгрынава было і тое, і другое — тоны цяперня і натхнення. Ён пачынаў з вершаў, паэзія гучала ў сэрцы студэнта неспрыручаным рэхам, сцяврджаючы: верш — гэта высвятленне сабе! Пераважна большасць аднакурснікаў бачыла ў Чыгрынавым таленавітага паэта. Многія з іх з задавальненнем распявалі падчас

перапынкаў яго прыпеўкі на мелодыю народных песень. Аднак пазней Іван Гаўрылавіч перайшоў на прозу.

Чыгрынаў ніколі не прымяраўся да чужой меркі, вызначаўся адкрытасцю: што думаў, тое і гаварыў у вочы. Нават з выкладчыкамі мог паспрацаваць. Са студэнцкай пары быў энергічным, ініцыятыўным, праўдзівым, не выказваў піетэту перад казённымі аўтарытэтамі. Гэта пасля знойдзе яркае ўвасабленне ў актыўнай грамадскай дзейнасці.

У народзе кажуць: хто не жыў у інтэрнаце, той не ведае сапраўднага студэнцкага жыцця — калектыўнага, а таму радаснага, нават пры пэўных праблемах. Інтэрнат на вуліцы Бабурыцкай, 9 стаў родным домам, надзейным прытулкам. Больш чым два навучальныя гады даялося жыць з Чыгрынавым у адным інтэрнацкім пакоі майму земляку, былому супрацоўніку і рэдактару барыскаўскай раённай газеты «Сцяг Леніна» Барысу Манцівічу. Інтэрнат — вясёлая студэнцкая радня, з тых, пра каго ў народзе кажуць: адным арэхам падзеліцца. У тых паўтагодных дні ім даводзілася дзіліць і хлеб, і цукар, і кавалак сала. Як сведчыла цытата студэнцкай ананімнай паэмы: «не свахаваў ад нахала за акном кавалак сала». Жылі камаўна. Адзін прывозіў з вёскі мёх бульбы, другі — кавалак сала і вясковы праснакі. У складчыну са стыхенды куплялі цэлы чамадан цукру, каб заўсёды быў салодкі чай.

Жартаў у інтэрнаце хапала, што згладжвала няпросты студэнцкі быт. Напрыклад, на двярах пакоя Клышкі, Сіпакова, Бураўкіна быў жартоўны надпіс: «Калі зайшоў у наш пакой, не будзь жывёлінай такой!» (і здымак свінні ў лужыне).

Энтузіязм — спружына студэнцкага жыцця. У інтэрнацкім пакоі Чыгрынава з жалезнымі панцырнымі

Іван Чыгрынаў.

ў мясцовым клубе ці ў вясковай хаце, спявалі, танцавалі. Так, восенню 1955 г. у калгасе «За ўладу Саветаў» Мінскага раёна студэнтам журфака жылося весела, на вечарах адпачынку ахвотна спявалі прыпеўкі на гэтыя Чыгрынава. Арганізавалі сваю футбольную каманду. Восенёўскае бульба студэнтаў таго пакалення перацякала ў суботнікі па аднаўненні пасляваеннага Мінска і БДУ. Так яны традыцыйна называліся, аднак праводзіліся ў нядзелю, бо ў суботу студэнты вучыліся. Садзілі дрэвы, падмяталі вуліцы, дапамагалі будаўнікам... Любым месцам адпачынку студэнтаў быў пляж Камсамоўскага возера. На канікулы, як правіла, І. Чыгрынаў выязджаў не на Магілёўшчыну, адкуль родзім, а ў Беразіно разам са сваім сябрам Леанідам Турцівічам. Там вуліцы нашага райцэнтра Беразіно захоўваюць памяць пра народнага пісьменніка Івана Чыгрынава.

Тамара КРУТАЛЕВІЧ

ЛІМБ #4:

о(кола) <= форма часу => .(кропка)

Празрэзаныя праз сітуацыйныя кніжныя пробкі міжнароднага характару, хаця і са спазненнем, ЛІМБ вяртаецца на старонкі ЛіМа са сваім чацвёртым эпизодам. Стане ці не гэты эпизод новай надзеяй для ўсіх, каму баліць за сучасную паэзію, — вырашаць чытачу. А пакуль мушу нагадаць пра дыскусію наконт сучаснай беларускай паэзіі і крытыкі, якая была заанансавана мінулы раз. Яе распрацоўка ідзе поўным ходам: склад суразмоўцаў чакае ўзгаднення, праблематыка набывае фінальныя рысы ў спісе пытанняў, а вынікі можна будзе пачаць ужо неўзабаве. Таксама ў планах — вывад крытычных дыскусій у фармат Фэйсбука. У любым выпадку пра кожны зрух чытачы гэтай рубрыкі даведваюцца аднымі з першых. А цяпер — да асноўнай дзеі...

Па вершах Віктара ШНІПА, надрукаваных у студзені, можна зрабіць выснову, што іх аўтара нешта востра непакоіць. Напрыклад, пытанне старэння. Інакш як патлумачыць трохразовае (у розных вершах) згадванне «свізны» («раса свівая», «свівы пясок», «свівы паэт»)? Нават, як можна пабачыць, ёсць пэўная градацыя: ад больш метафарычнага да больш прамога. У некаторым сэнсе за развіццём думкі паэта прыемна сачыць, але гэта працуе для асобных вершаў. Калі ж разглядаць некалькі тэкстаў у сукупнасці, магія знікае: на вочы трапляюць і шэрагі аднолькавых тыпова-паэтычных натуралістычных вобразаў і матываў (тая ж

Каханне ў паэтыцы — заўсёды нешта звыш: у «Італьянскіх малюнках» гэта пейзаж, насычаны каменнем і іншай матэрыяй, у наступным вершы — асацыяцыі з вечнасцю, нябытам і свабодай, і далей гэты матыв «звыш» ужо канкрэтна вербалізуецца: «Павінна быць нешта большае за цябе. // ... // Павінна быць нешта большае за мяне. // ... // На сэрца адно наболей між людзей». Праз гэтае «дадатковае сэрца» аўтарка прызнае за каханнем настолькі складаную структуру, што выносіць яго за межы ролі моста паміж людзьмі: робіць яго асобнай, самастойнай істотай са сваім сэрцам.

«раса», «восень», «вечер», «трава», «дым», «навуціна»), і шкодныя рыфмы (ці то дзеяслоўныя, ці то маветонная «табою-сваёй»), і агульныя сэнсавыя дэкаданс (спачатку «песня жураўліная знікае», потым «рыпцязь масніцы // як плачуць», а далей і асацыяцыйна-неэстэтычнае «сонца, што стухала»). За гэтымі канкрэтнымі вершамі Віктара Шніпа адчуваецца вопыт, але разам з тым і нейкая ледзь бачная стомленасць, па-зімоваму белая бяжасць. Застаецца спадзявацца, што гэта толькі сезонны паэтычны авітамоз, які з надыходам цёплых дзён знікне, што ў сваю чаргу дасць прасачыцца ў «ЛіМ» больш жывавым моўным ручаям.

Супярэчлівыя эмоцыі выклікаюць вершы Сяргея ПАТАРАНСКАГА. З аднаго боку, па сваім тэхнічным

выкананні яны шмат у чым прымітыўныя. Часткова гэта датычыцца дзеяслоўных рыфм — ёсць нават цэлая страфа, якая бессаромна складаецца выключна з іх. Але асабліва датычыцца процымі паэтычна-паэтычных момантаў, кшталту «адшумела ў гаіх малодосць», «памкнёнасць да нябёс таёй душы» («нябёсы душы») — паэтызм у квадраце!), «душой ты ведаеш свой шлях», і наогул тут шмат рознага «святла», «сэрца», «бяскончасці/вечнасці» і, галоўнае, «душы». Але ёсць і другі бок, недзе нават ірацыянальны. У асобных вершах («Не трэба» і «Шлях»), калі выказанне аўтара выходзіць на ўзровень маніфестарны, у нечым прапаведніцкі, узвышана танальнасць раптам набывае неабходную вагу (ці, калі каламбурыць і суадносіць выказанне з узвышанасцю, наадварот — пэўнай вагі пазбаўляецца і рухаецца ўверх). І калі арыгінальнасці ад такіх зрухаў усё роўна не прыбаўляецца, ва ўсякім разе ўсталёўваецца баланс паміж формай і зместам. Таму працуюць такія тэксты выключна ў тых выпадках, калі аўтару ўдаецца пераканаць чытача ў шчырасці сваёй унутранай інтанацыі (а часам гэта не такая лёгкая справа, як можа падацца).

Тэксты Марыі АНТАНАС выглядаюць натуральна (без акадэмічнага ГМА). Ёсць аўтары, у якіх «маларадзімнасць» выглядае як камік жаванай паперы, без душы, без асаблівых перажыванняў — сухая (выбачайце за міжвольны аксюмаран) фармальна зарыфмоўка. У Марыі ж звыклія тэмы і вобразы раскрываюцца арганічна, і адбываецца гэта па дзвюх прычынах: дзякуючы сумежнай рыфмоўцы і звязанаму з ёй вяскова-песеннаму гуанню. Тэксты нагадваюць бабуліны напевы-замовы, якія прарастаюць недзе з далітаратурных часоў. І калі тэкст настолькі арыентаваны на нейкую далітаратурную парадыгму, любяць аналітычныя перуны губляюць сваю праведную моц.

Тое, што піша Міхась БАШЛАКОЎ, мімавольна вагаецца між паўтараю (якія па іншы бок ад паняцця «рэфрэна») і гіпераквантэнтацыі на асаблівых вершапацярнай адысеі. У нечым гэта нагадвае эстэтыку інстаграма, таму да падборкі вельмі пасавала б чарга хэштэгаў, кшталту #пішу_вершы, #верш, #пішу і г. д. А калі сур'езна, ёсць сэнс распачаць свайго роду гульні, праз якую можна заўважыць маштабы гіпераквантэнтацыі. Чытаем другі верш — «А гэта значыць, рэха ці радкі // Мне адгукнуцца ў далі вечаровай — // І запішу я стoenныя словы, // Нягучныя, але як на вякі», трэці — «Прыдумваю, запісава радкі, // Што ўжо даўно не з сельскаю праніскай, чацвёрты — «І лёгкі ветрык шэпча над аўсамі // Натхнёныя і светлыя радкі», «І будуць потым стoenныя словы // Кранаць чынось счарсцвелую душу» і «Крочу я і з горычю гадаю: // Каму патрэбны ўсе мае радкі», пяты — «Усё ідзе, ідзе, // І словы ўсё шукаеш», шосты — «Які радок напішаецца, // Не знаеш», «Шукаеш словы, // Вольныя, як вечер... // Ідзе удалы, // Не прывыняеш крок... // Здаецца, // Слова вернае прыкмеціў, — // Але ж яно // Не ставіцца ў радок» і «І з кожным словам // Кожны раз зграеш», сёмы — «Лепей дзесь ісці за цяхай вёскай // І шаптаць дзівосныя радкі», восьмы — «Хоць мой дзень яшчэ здзіўляе // Сонечным радком» і «Я цяноў усё адценні // Праспяваную слоў», дзевяты — «Тут — нарсохрыст радкі».

Статыстыка наступная: на дзевяць вершаў толькі адзін (самы першы) — НЕ пра вершаскладанне, затое ёсць сямікратныя «словы» і дзевяцікратныя «радкі». У адным з тэкстаў аўтар (быццам ведае, што яго чакае) піша: «Мой крытык, ты адзнач, // Што гэта — не гульня: // Шуканне розных тропай...» — і гэта сапраўды не гульня, а цалкам шчыры і наўмысны падыход да зрошчвання аўтарскага «я» з лірычным героем з выніковым сцэраннем апошняга, і таму аўтарскае «шуканне» робіцца прадметам хутчэй не крытыкі, а звычайнай біяграфіі.

Вершы Юліі АЛЕЙЧАНКІ адчуваюцца, быццам кармічна заслужаная паэтычная Валгалла. Выключная большасць вершаў так ці інакш закранае тэму кахання, але зроблена гэта акружным шляхам, праз нейкія надпачуццёвыя светаназіральныя працэсы. Каханне ў паэтыцы — заўсёды нешта звыш: у «Італьянскіх малюнках» гэта пейзаж, насычаны каменнем і іншай матэрыяй, у наступным вершы — асацыяцыі з вечнасцю, нябытам і свабодай, і далей гэты матыв «звыш» ужо канкрэтна вербалізуецца: «Павінна быць нешта большае за цябе. // ... // Павінна быць нешта большае за мяне. // ... // На сэрца адно наболей між людзей». Праз гэтае «дадатковае сэрца» аўтарка прызнае за каханнем настолькі складаную структуру, што выносіць яго за межы ролі моста паміж людзьмі: робіць яго асобнай, самастойнай істотай са сваім сэрцам. У апошніх жа вершах раскрыццё тэмы больш побытавае, зямное (нават з мікраштампікамі, кшталту «ад гэтага хлопчыка // трапеча ттушка ніжэй жывата»), але сэнсавыя адкрыцці ўсё роўна застаюцца нечым большым, чым проста юнацкай рэфлексіяй, хаця вобразна і лексічна тэксты этанакіравана маскіруюцца пад яе. Творы Юліі Алейчанкі даступна паказваюць, як, нягледзячы на вечнасць і распаўсюджанасць пэўных тэм, і па сёння можна працягваць асэнсоўваць іх у незацягнутых кірунках і паралельна асэнсоўваць самае сябе.

З вершамі Віктара ГАРДЗЕЯ гэтым разам усё крыху складана, але ў некаторай ступені цікава. Для ўсёй падборкі характэрна цягучасць, нерухомасць апаведу, і ў сувязі з гэтым пастае пытанне: гэта рыса аўтарскага стылю ці вынік пэўнай жанравай дэзарыентацыі? Аднак, як нярэдка бывае, дзесьці пасярэдзіне. Гэта дакладна аўтарская задума — сплітаць вязкі сінтаксіс валоку сваёй сюжэтаў, і ў некаторых вершах гэты намер пацверджаны формай:

праз ужыванне не толькі класічных чатырохрадкоўяў, але і шасці-, і нават сямірадкоўяў, з-за чаго ўзмацняецца падабенства вершаў да жанру балады (у асноўным выраз эпічнага, сюжэтнага жанру). У той жа момант ёсць падставы для таго, каб не ўсюды залічваць дарэчнасць такой павольнасці ў падачы зместу. У большасці вершаў змест мае характар статычна-сузіральны, а не дынамічна-падзейны, а праявічна-рэалістычна мінімалізм мастацкіх сродкаў у сваю чаргу не дае раскрыцця лірычнай частцы апаведу. Адназначна поспехам можна лічыць верш пад назвай «Рака жыцця», у самім тоне якога закладзена энцыклапедычнасць (ці нават міфалагічнасць), што апраўдвае аўтарскае скульптурна-маналітнае стаўленне да паэтычнага матэрыялу.

Нічога незвычайнага не дэманструе ў сваіх тэкстах Настасся НАРЭЙКА. Любоўная лірыка, зноў любоўная лірыка, яшчэ любоўная лірыка і верш з разгорнутай метафарай, дзе думкі ад пачатку і да канца парэўноваюцца з птушкамі. Крыху цікавіць інверсія лагічных сувязяў у другім вершы: «Халад

Ёсць аўтары, у якіх «маларадзімнасць» выглядае як камік жаванай паперы, без душы, без асаблівых перажыванняў — сухая (выбачайце за міжвольны аксюмаран) фармальна зарыфмоўка. У Марыі ж звыклія тэмы і вобразы раскрываюцца арганічна, і адбываецца гэта па дзвюх прычынах: дзякуючы сумежнай рыфмоўцы і звязанаму з ёй вяскова-песеннаму гуанню. Тэксты нагадваюць бабуліны напевы-замовы, якія прарастаюць недзе з далітаратурных часоў. І калі тэкст настолькі арыентаваны на нейкую далітаратурную парадыгму, любяць аналітычныя перуны губляюць сваю праведную моц.

прывык да мяне // І не лічыць касцей» і «Голад даўно нагуляўся // І выкінуў нас» (але ў другім выпадку гэта ўжо і не так удала). Нават калі ў тэму кахання ўклінаюцца Гётэ і Рыльке, яны ўсё роўна нічога не ускладняюць і застаюцца толькі пешкамі-лексемкамі на полі пачуццёвай рэфлексіі. Таму тэксты быццам бы відаць, хтанічныя шчупальцы шматвяковай традыцыі відаць таксама, а асоба аўтара павінна рабіць дадаткова намаганні, каб апынуцца ў чытацкім полі зроку.

Па пэўных святочных прычынах у студзені праз ЛІМБ прайшло мени аўтараў, чым звычайна, але гэта ў сваю чаргу дзаволіла ўкласці ў асобны персаналі больш крытычных рэсурсаў. Тым часам першыя нумары «ЛіМа» ў 2020 годзе вучаць таму, што сёння ў беларускай паэзіі пануюць дзве стратэгіі адносінаў да сучаснасці, і абедзве, на жаль, статычныя. Першая статыка — імгненна-нерухомая статыка, для якой характэрна акамяленасць, манатоннасць, безаблічнасць. Другая статыка — дынамічна-блукваючая, свайго роду лабірынты, у якім канец і пачатак зліліся ў адно. Абодва тыпы «статыстаў» добра ведаюць сваю справу і працягваюць моцна ўплываць на літпрацэс, але адзін за адным разакійна ўсплываюць пытанні. Калі ж нарэшце надыдзе бола «дынамістаў»? Калі тэндэнцыі колаў і кропак разгорнуцца ў бясконцую, накіраваную ў будучыню, прамую?..

Асабістыя планеты

Шпацыр па садзе Марыі Вайцяшонак

«Альбом для цёткі Марылі» Марыі Вайцяшонак, што летас пабачыў свет у выдавецтве «Логвінаў», пачынаецца «Гісторыяй аднаго дзяцінства» — аўтабіяграфічным маналагам з кнігі Святланы Алексіевіч «Час Second Hand». Мы даведваемся, што М. Вайцяшонак не ведае дня свайго нараджэння, але памятае, чаму яе першымі гукамі былі не «ма», «мама», а «ме» (бо маленькай дзяўчынкай спала не ў цёплай хаце, а з двюма козачкамі). Гэтым тлумачыцца і непарыўная павязь з прыродным светам, які для аўтара даражэйшы за ўсё, што будзе прасочвацца ледзь не ў кожным творы. З апаведу пра горкае дзяцінства можна вылучыць адно выказанне пра верагоднасць згубіць сябе, прайшоўшы праз боль і страты: «Узяць пакуту ў свае рукі, валодаць ёй цалкам і выйсці з яе, штосьці адтуль вынесці. Гэта такая перамога, толькі ў гэтым ёсць сэнс. Ты не з пустымі рукамі... А інакш навошта было спускацца ў пекла?»

Ключом для ўспрымання творчасці становіцца біяграфічнае — тое, што звязана з высылкай сям'і беларускай сялянкі і польскага афіцэра-асадніка ў 1940 годзе на Алтай. Там будучая пісьменніца страціла бацькоў, і яе з сястрой Уладзіяй вярнула да сябе ў вёску Грыдзькі, што на Пастаўшчыне, цётка па маці Марылі. Таму залежнасць ад цяжкіх выпрабаванняў ужо на пачатку жыццёвага шляху тлумачыцца і змяшчае напамуненне, і эмацыянальны складнік зборніка (у першую чаргу трыпціх «Дом на захадзе сонца», «Дом над лесам», «Дом вокнамі ў сад»).

Апавяданні прысвечаны чалавеку — такому недасканаламу, дзіўнаму, непатрэбнаму, але ў той жа час моцнаму, смеламу, непатуторнаму. У большасці сваёй гэтыя людзі ў нечым душэўна неўладкаваныя, незразумелыя. І мы ведаем, але не знаходзім часу і жадання падумаць пра іх. М. Вайцяшонак прапанавае гэты шанец, распавядаючы пра даволі розных герояў нават у межах аднаго невялічкага апавядання. Напрыклад, у апавяданні «На плывуне» і ў нацеле «Восень мая доўгая...» аўтар знарок зводзіць дзвюх гераінь, цалкам супрацьлеглых па натуре: адна з іх усё жыццё здраджвае мужу, шукаючы таго, хто будзе

бачыць у ёй багіню. Другая існуе як абслуга для мужчыны. Разважаючы пра выпадак, калі за адным сталом незнарок сутыкаюцца і жонка, і каханка, гераіня прамаўляе: «І чуўся іншы голас, ціхі, малітоўны, каб нехта з людзей ці з багоў усё-ткі жорстка апраўдаў яе побач з немаладой, у чорнай нямодай швэдры жонкай мастака. І дараваў ёй». Сапраўдную роспач гераіні аўтар паказвае праз даволі простыя дзеянні, прымушаючы зведзець гэтае пачуццё непатрэбнасці і адчужанасці:

«Раптам — тэлефонны званок. Ён збіраецца, ідзе да дзвярэй. І сама пачынаеш мітусіцца, спячацца, быццам і табе трэба ісці, з'ехаць з гэтага месца, адкуль увесь час з'язджаюць». Іншым разам хочацца паглядзець на тыя ці іншыя падзеі з гумарам, звярнуцца да нейкіх аксіём жыццёвай мудрасці. Але варта толькі ўзяць сабе на месцы жанчыны, якой мужчына кажа, што, маўляў, праз пару гадоў стане старым дзедам і таму хоча пабыць шчаслівым з маладой, — паўстае справядлівае пытанне: што застаецца рабіць ёй, каб не назаліць сваім існаваннем і таксама адчуць сябе маладой і шчаслівай?

Можна меркаваць, што адзінокая жанчына (нават у шлюбе) — галоўны герой кнігі. Некаторыя з іх усё жыццё трымаюцца асобна, як, напрыклад, Барбара («Качуся пярсецэнак»), якая ніколі ні ў кога не спытала пра жыццё ці здароўе: «Лепей не ведаць, а то яшчэ прыйдзеца спагадаць ці пазычаць». «Выключаныя» са свету і Аліна («Месячная камяя»), якая імкнецца зарабіць як мага больш грошай для дзяцей, і Зоська («Сад нявіннасці»), якая з дзяцінства, што прыйшлося на вайну, цуралася мужчын. Але некаторыя самотнасць не выбіралі. Часам тую ж Зоську напрыканцы жыцця цягне да людзей, і яна звяртаецца да аднавіскаўкі: «Хай бы ты да мяне зайшла, я хоць бы сваё гора табе расказала, га?» Амаль усіх

гераінь зборніка цяжка назваць шчаслівымі ў агульнапрынятым сэнсе, але што б яны самі адказалі на пытанне пра асабістае шчасце і права кожнага на яго?

Любоў аўтара да ўсіх, нават непдабных, цалкам супрацьлеглых сабе, ураджае і нават прымушае ўнутрана баставаць. Бо здрада, помста, нянавісць нікуды не зніклі, ім хочацца супраціўляцца. Але ў творах М. Вайцяшонак іх роля, як падаецца, нібыта стала меншая. Напрыклад, частыя героі твораў — гарадскія людзі, якія ўмеюць працаваць на зямлі не горш за вясковых жыхароў. Аднак іх рулілісць зле мясцовых, гараджане застаюцца незразумелымі. М. Вайцяшонак не параўноўвае — яна ўраўноўвае іх, даючы кожнаму права на «сваю праўду», якую нельга адабраць і змяніць ні пры якіх абставінах.

Асноўная прастора апавяданняў М. Вайцяшонак — вёска, якую неабходна адчуць і пачуць, што пад сілу не кожнаму. Бездакорнае веданне аўтарам жыцця вёскі — інструмент, скіраваны не на тое, каб здзівіць гарадскога чытача (маўляў, воль як бывае) ці нават добра знаёмага з вёскай (воль як пра гэта можна расказаць!). У кожным апавяданні вёска паўстае як цэласны свет, па-за якім існаванне амаль не мае значэння. Між тым у творы «Кола» аўтар адлюстроўвае погляд пэўнага пласта грамадства, з якім неабходна лічыцца: вёска не хоча мяняцца нават у дробязях, з пагардай паглядаючы на горад. Так, пляменніца гераіні ў парыве эмоцый згадвае: «...жыве вёска без аніякіх высілкаў, намаганняў духу. Толькі пільная работа наўма: бульба, буракі, скаціна! <...> Ты быццам увесь свой век пацеры мовіш, маўляў, душа павіна быць высокай, а жалі скіраваны ўніз, да простага чалавека. А ад іх трэба ратавацца, абараняць свой свет, трымацца на адлегласці, каб вочы не зацёршылі сваімі прымхамі! Не баішся іхняй прастаты, сама

апранаешся, каб хаця не выдзяляцца, а вёска мысліць катэгорыямі беднасці ці поспеху і скарэй зняважыць цябе за тваё скаромнае». Можна, і катэгарычна, але прымушае звярнуць увагу на рэаліі вёскі ў час, калі яна малюецца ў ідэальна-пастаральнай ці брудна-жывёльнай афарбоўцы.

Нельга сказаць, што аўтар раўнадушна ставіцца і да горада. Тут таксама своеасаблівы, але зразумелы погляд, скіраваны на шчыльнасць горада: на адной пляцоўцы ў розных кватэрах адначасова могуць быць і гора, і шчасце. А займаюць яны вялікую прастору, якую не абмежаваны сценамі. Адсюль і адчужанасць, імкненне зрабіць выгляд, што жывеш далёка адзін ад аднаго і не ведаеш суседа.

Адметны стыль, цікавая аўтарская мова разам з народнай, зварот адначасова і да традыцый, і да рэлігіі, даволі «нязручны» стыль апаведу (калі не ведаеш, куды паверне думка апавядальніка нават у межах аднаго абзаца), нешматлікасць падзей у творах, — усё гарманічна суіснуе ў сусвецце М. Вайцяшонак. Найбольш выразна гэтыя дэталі гучаць у вершах, якія склалі другую палову зборніка, удала дапоўніўшы празачную частку. Пераважна аднаслоўныя радкі, складзеныя з яркіх эпітэтаў і метафар, напоўненыя верай у надчалавечае, паўстаюць над паўсядзённасцю, адчыняючы дзверы ў асаблівы сусвет. Пісьменніца нібы шоптам прамаўляе: ты жывеш не сярод людзей, будынкаў, дарог, а сярод кветак, дрэў і птушак, на асабістай планеце. Вядома, кожны з нас уладкоўвае яе па сваім вырашэнні. Але ў М. Вайцяшонак гэта сад і, калі пашчасціць (гаворка ўжо пра ідэалы), дом, поўны родных.

Сад — адзін з галоўных канцэптаў зборніка — адсылае нас да рэлігіі і да сусветнай літаратуры, і ў вялікай ступені да творчасці Чэхава (дзе сад у розных выпадках выступае як сімвал эпохі, сімвал жыцця і зямнога шчасця, сімвал блізкасці да прыроды, сімвал веры ў звышнатуральнае). Сад можна разглядаць як спосаб адгарадзіцца ад свету, і некаторыя, магчыма, успрымуць гэта як жаночую слабасць ці бездапаможнасць (хоць жыццёвы шлях аўтара такога цалкам аб'яргае). Выращаць вам!

Яўгенія ШЫЦЬКА

Казкі на трох мовах

Казкі — тое, чым захапляюцца не толькі малыя, але і дарослыя, што аб'ядноўвае пакаленні, дае шанец лепш зразумець адно аднаго. Кніга, якая сёлета пабачыла свет і была прэзентавана на XXVII Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўцы-кірмашы, «Казкі для сяброў» (Мінск, Выдавецкі дом «Звязда») унікальная, бо можа паслужыць на карысць і яшчэ адной важнай справы: дапамагчы чытачам розных краін асвоіць мову сяброўства.

Мастацкі калектыў «Званочкі» гімназіі № 28 і вучаніца гімназіі № 17 Марыя Чутаева спяваюць на беларускай, рускай і французскай мовах.

Выданне — на трох мовах: беларускай, рускай і французскай. «Сяброўства не мае межаў, але, каб размаўляць з сябрамі з іншых краін, трэба ведаць розныя мовы. Чытаючы кнігу на трох мовах, ты здолееш удасканаліць сваё валоданне імі. А казачныя героі, якія будуць з табой, дапамогуць у гэтым», — гаворыцца ў зворце да юных чытачоў.

Аўтары ідэі — Ірына Буторына і Наталля Ждановіч. Падчас прэзентацыі ўкладальнік Ірына Буторына расказала пра тое, што натхніла яе на ідэю:

— У нашых айчынных аўтараў шмат разнастайных цікавых павучальных казак. І было б вельмі мудра, каб дарослыя маглі расказаць іх на розных мовах. Кніга гэтая, мы спадзяёмся, — толькі першая ластаўка. Бо ў свеце шмат краін, моў, дзяцей. А кожная з казак на старонках выдання вучыць быць добрым, шчырым, сумленным.

Казкі пад вокладкай кнігі самыя разнастайныя: і пра сучасных дзяцей, і пра жывёл, і пра Бабу Ягу. Галоўнае, чаму яны вучаць, — зло можна перамагчы толькі добром; заўжды лепей сябраваць, чым варагаваць; дабро, бескарысліва адданае іншым, абавязкова вернецца ўтраты большым. Сюжэты блізка і зразумелыя ўсім, бо ўзятыя з жыцця. Некаторыя адлюстроўваюць спрадвечную веру ў справядлівасць.

Аўтары казак — сучасныя беларускія пісьменнікі, якія прыдумалі гісторыі, верагодна, для сваіх дзяцей ці ўнукаў, таму на ўласным прыкладзе ведаюць, чым

зацікавіць маленькага чытача. Сярод іх — Уладзімір Ліпскі, Мікола Чарняўскі, Генадзь Аўласенка ды іншыя. Адметна, што перакладчы на рускую мову рабілі самі аўтары, а па-французску ўсе казкі пераставілі носьбіт французскай мовы Жан Гараньён. Малюнкі, якія ілюструюць кожную казку, зрабілі навучэнцы Гімназіі № 75 г. Мінска імя М. П. Масленікава і студэнты факультэта пачатковай адукацыі Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка. Колькі ў гэтых карцінках святла, дабрны, радасці, романтичнай узнёсласці! Дзецям яны абавязкова будуць даспадобы!

Адрасавана кніга чытачам малодшага і сярэдняга школьнага ўзросту.

Яна БУДОВІЧ
Фота Марыны Варабей.

Ганад ЧАРКАЗЯН
Чаргаві

Маладым не меў хады я цвёрдай.
Не было апоры — малады!
А жыццё грыміць ракою горнай —
Страшна ад шалёнае вады.

Машкарыны глум у мокрай пушчы.
Там сваё жыццё, сваё нутро.
Выбраў шлях — ідзі, калі відучыш,
Ці змагайся ціха з машкарой.

Мару, крэслію мару, мару зноў,
А жыццё б'е малатком у скроні.
Што было, не паўтарыць наноў,
Заўтрашняе не разгледзіш сёння.

Мо глыток віна мой сум развее.
Не жадаў віна — нясуць аднак.
Калі грэзіна рушацца надзеі,
Зноў падносяць кубак мне віна...

Жывуць, як бежанцы, людзі і хаты,
Заселены гнёзды даўно бядой.
Радзіма там, дзе тваё гняздо,
Там, дзе лятаюць твае птушаняты.

Пад восень халады прыйшле зіма.
Дажджы адыдуць — снег на падыходзе.
Нічога пастаяннага няма
Ані ў жыцці, ані ў самой прыродзе.

Як што не так — шукаем зноў прычыну,
Віноўніка умеем адиукаць.
Магчымае ляжыць і ў немагчымым.
Як ёсць пытанне — знойдзецца адказ.

Што Бог стварыў, здзіўляе нас часамі.
Дарма смяецца з гэтага экран.
Не тыя вусны, грудзі... Глянёце самі.
Калі стварыў — ці ж значыць, пакараў?

Дзе прыгажосць, заўсёды зайздрасць ёсць,
Якую заўважаеш не заўсёды.
І прыгажосць губляе прыгажосць,
Дзе гаспадарыць пошласць і выгода.

Было — зніклі троны і імперыі.
Ці не залішне волі там было?

А потым той жа мерай долю мералі,
І ўсё чаргой звычайнаю ішло.

Ты не так жывеш, не тым маліўся...
Як вакол дарадцаў розных шмат!
Хто пайшоў не так, хто заблудзіўся,
Выйсьце знойдзе без маіх парад.

Вуж і вожык — хто з іх ічыры самы,
Вам пакажуць іхнія сляды.
Вожык, хоць калочы, ходзіць прама,
Вуж паўзе зігзагамі заўжды.

Цешыць чмель, вясёлкай адлівае.
Шэрыань, той заўжды наводзіць жак.
Чмель сваё салодкае снявае,
Ну а шэрыань — іншае, на жаль.

Варагуючы, як кот з сабакам,
Цеіча й зяць жывуць, вядома нам.
Часам на жыццё ідзе вайна.
А калі той зяць яшчэ прымака...
Божа, як падумай, дык заплакаў...

Мы будавалі вернасці палацы
І нават замкі вечнасці ўзвялі.
Ды ўсе яны часовымі былі.
Шкада людзей і іх вялікай працы.

У кволым семі спіць да часу дрэва,
Спіць у зярняці жыта каласок.
Пеши чым расці, усё спачатку дрэмле,
Усё ў вечнасць цягнецца здалёк.

Даводзяць, Бог з нічога свет ствараў,
І мы з табою злеплены не з гліны.
А гліну нам аддаў — ляці цагліны,
Будуй сваё, чужога каб не браў!..

Свет чалавека, звера, свет птушыны
З зямлёю ніткай звязаны адзінай.
Сам нітку тую чалавек парваў,
Калі і лук, і стрэльбу змайстраваў.

Разгадваюць дагэтуль віруса сакрэт.
А той бялітасны і асцярожны.
Хоць неабдымны і магутны гэты свет,
А вірус з'явіцца — і свет бездапаможны.

Анёлам бачыў некалі цябе.
Аслаб мой зрок — таго ўжо больш не
бачыць.
Той мёд былы — нібы вада цяпер,
Хоць успамін, як некалі, гарачы.

Яшчэ былога сёння бачым цень мы,
Мы неслі й немагчымае часамі.
Бар'ер, што аддзяляе нас ад цемры,
Як бачу я, ён не апошні самы.

Які няўмольныя бег імклівых дзён,
Калі ў астатку столькі белых плямаў.
Хто крочыць без даўгоў — ічаслівы ён.
А я даўжнік, але ічаслівы самы.

**Пераклад з курдскай
Казіміра КАМЕЙШЫ**

**Алесь ЕМЯЛЬЯНАЎ-
ШЫЛОВІЧ**

калі ты ляжыш у чоўне маіх рук
я адчуваю як б'ецца
тваё хуткае роднае сэрца
адчуваю цябе
нібыта нас лучыць нябачная пупавіна
адчуваю калі ты плачаш

усміхаешся
засынаеш
і прачынаешся
маўчыш ці спяваеш
адчуваю
як матуля адчувала цябе
калі вы былі адным целам
дачушка

дачушка
кожная хвіля цяпер
удвая карацейшая
і месца ў кватэры
быццам паменела
але ж на прастору і час
сталі мы багацейшыя
бо ты з намі
дачушка

Фікус Бенджаміна
малятка Бэнджы
гжэчны фікус Бенджаміна
жыве на нашым падаконні
прачынаецца а палове на пятую
калі сонца цалуе ягоныя рукі
і поіць смачным цёплым малаком

малятка Бэнджы
расце па гадзінах
чым вельмі ўражвае гаспадыню
калі сонца заходзіць
малятка Бэнджы
нягучна плача ў калысцы-вазоне
чуеш дачушка
ишшшшшш
цішэй і цішэй
ишшшшш
зусім перастаў
малятка Бэнджы
болей не плача
ён заснуў
і ты малюська
бяры прыклад з Бэнджы

свабода
дзіцятка
ты любіш свабоду
з пялюшак
хаця пачакай
мэнавіта іх ты й не любіш
а яшчэ ты не любіш
нагавічкі

пінеткі
шкарпэткі
драпачкі
і каттурыкі
ты ведаеш што такое свабода
гэта вада
якая адкрыла табе
дарогу ў свет
вада
у якой ты штодня любіш плёскацца
і прывабны водар матулінага малака
ад якога соладка ў роце
бацькавыя рукі
што люляюць і сажраваюць
браззотка ў вазку
што так прыемна дзумае
твае віскат і плач і пасопванне ўва сне —
гэта ўсё ты
наша Свабода

калі б слёзы бабуліны
маглі лячыць
унукі купаліся б
у цёплым і салёным акіяне

Генрых ТАРАСЕВІЧ

Прабач, даруй нам, першае каханне,
Што не змагілі цябе мы зберагчы.
Дзівосныя цнатлівыя спатканні
Сышлі даўно кудысьці ў далячыню.

Падумаць толькі: безліч год мінула,
А быццам гэта ўчора ўсё было,
Калі аднойчы ў першы раз адчуў я
Пяшчотнае дзявочае цяпло.

Нас развялі жыццёвья сцяжынкі,
Знайшлі пазней свае мы палавінкі —
Нам сталі найважнейшымі яны.

Хоць лёс на ўсё сваю дыктуе волю,
Не вырасліць нікому і ніколі
З майго жыцця той сонечнай вясны.

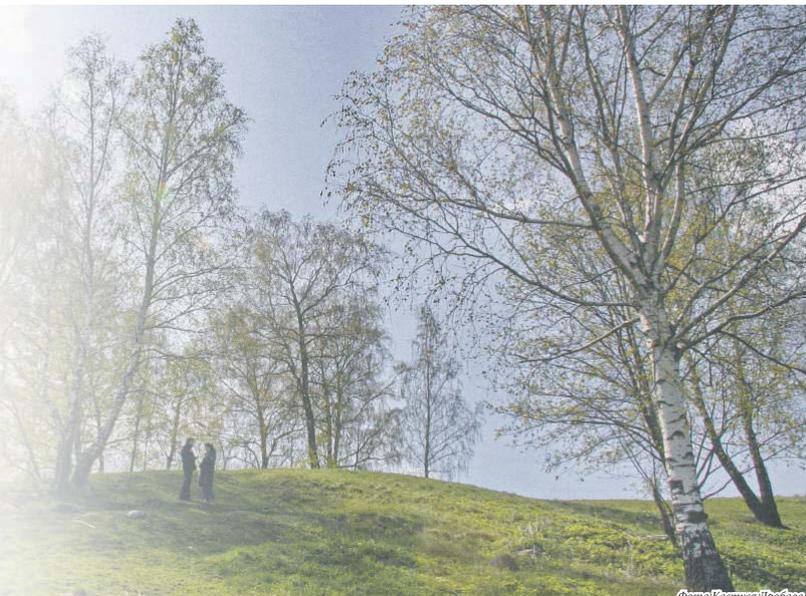
РОЗДУМ АБ ЮНАЦТВЕ

Усё яшчэ я па табе сумую —
Маё юнацтва, мой найсветлы час.
Жыццё былое ў памяці малюю,
Ды часта не знаходзіцца адказ

Паводзін спрэчных у часіны тыя —
Найперш, няўрымслівы максімалізм,
Забавы бесклапотныя ліхія
І ічыры ўсебаковы альтруізм.

Былі мае, здараліся учынкі,
Не вартыя і вырабу аўчынкі
І ўсё-ткі мне не сорамна за іх.

Нам сэнс жыцця даецца паступова,
Таму пражыць яго беспамылкова —
Задача недасяжная для ўсіх.

Фота Кастуся Дробава.

Алесь БЫЧКОЎСКИ

ЛАТАРЭЯ

Раніцай, калі Васіль пачуў навіну, што сын выйграў у латарэю, то з ласкі на пацеху ды ад радасці ўзяў чарку (быў выхадны), затым не вытрымаў — пацягнула прыняць яшчэ адну, і яшчэ, і далей. Пасля амаль дзень праяжаў «у глыбокім накаўце». Калі кум зазіраў, ускудлачаны Васіль сядзеў на ложку, звесіўшы босыя ногі амаль да падлогі. Ложак быў металічны, з невядомых часоў, яшчэ дзедаўскай. Навіна пра сынаў выйгрыш узрушала, надавала душэўнай моцы. Дрыготкай рукой ён нацурвалі з самавара ў гранчак хатняга віна.

На сталце клататлівая жонка яшчэ раніцай пакінула патэльню з ужо застылымі скваркамі. Васіль узяў адну, запіхнуў у рот, прыняўшы малоць.

— Ужо расказалі пра твайго Толіка, — прызнаўся кум. — Навіна па ўсёй вёсцы завінела. Твая лепшая палова пастаралася.

— Мiane Анюта на досвітку ў бок таўчэй, глянё, кажка, сынку пашчасціла — выйграў у латарэю, а сама на тэлевізар палым тымцае і квітком магліе. Мне зняпаць так заняла, ажно дзвюхць не мог, ледзь адрахаўся. Па тэлебачанні розыгрыш круцілі. Абодва праверылі латарэйку як мае быць, выпалі ўсе лічы. Ну я на радасці і адзначыў, цыху, у роце гідка... — Васіль страпянуўся. — Трэ адкладна ехаць і афарміцца, пакуль хто лапу не наклаў, га? Толіку ж, відомая справа, грошы не аддадуць, васьмікласнік яшчэ. То варта мне збірацца.

— Я дапамагу, «Аўдзюху» дам, і сам за стэрно сяду. Хочаш?

Васіль ад такой прапановы дык і ўзрадаваўся, ухваліў. А ўвечары расказаў жонцы. Парадавалі ўсе.

Надвечоркам надарылася свята. Правадацца да Васіля завіталі сваякі, радня, сябры, ледзь не ўсёй вёскай. Усе адразу ўспомнілі «Ваську-друга». Пералівалі з пустога ў парожняе, давалі парадзі, куды лепш грошы «прыстроіць».

— Можна ў банк пакласці пад працэнт ды таўчы капейку патрошкі.

— Ці хату новую збудоваць.

— Гаспадарку паднавіць.

— Ага, як у песні: прадаць гітару — купіць каня, прадаць каня — купіць віна.

— А табе толькі гарэлка ў галаве, трэба пра будучыню дабца.

— Паслухайце, то сынавы грошы. Ён выйграў, хай і вырашае, што з імі рабіць. Сумленні ў вас няма.

— Дзе было сумленне, там утварылася грэшная месца.

— Прах у мех, стыд на бок. Налівай!

— Пачакайце, курачка ў гнядзе, а ячка ў...

— Ціха! Жанчыны за сталом, а ў цябе ні сораму няма, ні гонару.

— Ось ужо пашчасціла Васілю.

— То мо ў горад падалуцца?

— А што ты думаеш? Набудуць квартэру, і яшчэ грошы застануцца на светлую жыць.

Ачмурэлы Васіль слухаў дарадцаў, для якіх з нагоды нечаканага свята Анюта накрыла на стол, і сам дакладна не разумеў, што рабіць з грашма. З нішчымымі вырвуцца, во ўжо дакладна. Комін перакладуць у хаце, падвоі мяняюць. Гэта найперш. Хаця калі задумацца, мо і праўда ў горад пераехаць? Анютка з фермы звольніцца, а то далоні ў жанчыны шырокія, пляскаць, намазоленыя. Дый ён сам кіне пастылю на залезную працу. Уладкуецца вартуаюком, дый жыць сабе на тыя адсоткі, сума дужа добрая

пазначана ў выйгрышу. Вельмі добрая. Вабная. Спакушальная. Па-за марамі. Эх... Дзюкуй, сынку.

Васіль спахапіўся, што рана яшчэ пра гэта думаць. Грошы — яны заўсёды знойдуць, праз якую дзірку выцечы. Галоўнае — атрымаць іх спачатку.

— А як дадуць — наяўнымі? — спытаўся ў кума, калі госці нарэшце разбрыліся, і сам спужаўся недарэчнай думкі.

— Наўрад ці. На картачку банкаўскую перагоняць хутчэй за ўсё.

Пасля Васіль выйшаў на вуліцу, на ўсе грудзі ўдыхнуў свежага летняга паветра. Над галавою велічна і павольна праплыў бусел, нібыта бамбавік стратэгічнай авіяцыі. Гайдаючы крыламі, заклаў віраж і зайшоў на пасадку недзе праз вуліцу. Нязда нельга было разглядзець, хавалася за шатамі дрэў. І было вольна ў грудзях Васіля, ажно карцела заспяваць. Анютка незаўважна наблізілася ззаду і абняла абшчачіла мужа.

— Шкада, у кума ланя згарэла, зараз выпарыцца як след не перашкодзіць, — прамовіў ён жонцы, калі адчуў яе дотык.

— Дык жа сваю збудуем нарэшце, а то ўсё сродкаў не стае.

— А дзе Толік гоісае?

— Падзеўках лагет. Школьныя сяброўкі. Наш Толік раптам нарасхват стаў.

— Я вось маракую, мо і праўда кінуч вёску, плонучу на сельскую гаспадарку, кінуч-рынуць, дый пераехаць у горад, зрабіцца заможнымі паспалітым людзьмі.

— Набачым, Васечка.

Жонка шчыльнай прыціснулася. Затым раптам задала пытанне, якое прагучала нібы нечаканы стрэл.

— Лічыш, лёс можна змяніць?

— Чаму і не? — здзівіўся Васіль.

— Зменіш знешняе, а ад унутранага начыння як вываліцца?

Васіль ніколі пра такое асабліва не задумваўся.

— Мая «немачка» цэньць па чэсці, — запэўніў наступнай раніцай кум. — Можна хоць на край свету, у трыдзясятэ гасудства.

«Немачкай» кум менаваў састарэлу мадэль «Аўдзі», набыту яшчэ пры канцы дзевянацых, надзіва дагледжаную.

Паселі дружнай гаманой: кум за стэрном, напераду справа «на ганаровым месцы» пасадзілі Толіка, уладальніка шчаслівага квітка. Ззаду размясціліся Васіль і Анюта.

Рушылі пакрысе, выбраліся за вёску пад зайздросны позіркі суседзяў (усе ўжо ведалі, куды кіруе сямейства), выбраліся на тракт, апасія і на шашу. Кум, дэманструючы спраўнасць аўтамабіля, даў ужо дыхоту. Прытапіў газу, і яны несліся з ровам і трэскам на хуткасці каля ста дваціці кіламетраў за гадзіну. З магнітолы грала музыка. Гаманілі. Весяліліся. Рагаталі. На дарогу наперадзе мала звярталі ўвагі. А дарэмна.

Мільгаль ўзбоч дрэўцы. Неўпрыкмет наблізіўся населены пункт. Было відаць — непадальк выдуча рамонтныя работы, мігучыя людзі ў аранжавых камізэльках, стаяць гартач і побач асфальтаўкатчык, які зусім не турбаваў пасажыраў «немачкі».

І калі адлегласць стала крытычнай, аранжавыя камізэлькі пасыпаліся бобам прач ад гартача і ўкатчыка, як мага далей ад ужо непазбежнага выраку наканаванасці. Старанька «Аўдзі» і без таго даўно прасілася на пенсію.

Так яны і загінулі ўсе чэцвёрэ. Імгненна. Без болю, без шкодбы, без жалю і распачы, ахутаныя марай, з песняй на вуснах і з пачуццём вялікага шчасця.

Грошы ж так нікому і не дасталіся. Здаецца, пасля шукалі пераможцу, і па тэлебачанні нават абвясцілі, без асабліва імгнута запрашаючы авіяцыя шчасліўца, уладальніка выйгрышнага квітка. Нарэшце незапатрабаваны выйгрыш перавяў ў джэк-пот наступнага тыража. А шакараваная агаломшаная вёска яшчэ доўгі час ўспамінала тыя падзеі. Вось вам і «шчаслівая» лічыбы выпалі.

ЖАХЛІВАЯ ГІСТОРЫЯ

— Калі мерцвяка пахаваюць, ноччу з яго выходзіць фосфар і свеціцца ў цёмры, — з аўтарытэтным выглядам распавядаў у дзяцінстве Цёма. — Мы некаж з дзядулем былі ноччу на могілках і бачылі. Такі белы слуп з-пад зямлі падмаецца і свеціцца. Да яго нельга набліжацца, бо падляціць і задушыць, або з сабою забярэ, зацягне на той свет.

Цёма ў захапленні распавядаў нам малым пра белы фосфар на могілках, і мы, нібы зачараваныя, разявіўшы раты, развесцішы вушы, уважліва слухалі, і нават у спякотны сонечны дзень адчувалі ледзяны полах.

Цёма жыў у Мінску, а летам на канікулы прыязжаў да дзядулі. Што яны з дзядулем рабілі на могілках ноччу, сябрук не тлумачыў, а нам не хапіла розуму папытацца. Бракавала ўяўлення. Альбо фантазія блакіравалася інфармацыяй пра фосфар, што душыць і цягне ў дол. Перад вачыма паўставаў жудасны мярвяк, цягне мязотны брудныя пальцы да шы, каб прагна ўчапіцца.

Ужо пазней стала вядома, што Цёмаў дзядуля быў кіштапал вядзьмака, з нячыстай сілай на кароткай назе, і пасвячаў у сваю справу ўнука.

Аднак малымі мы пужаліся Цёмавых распавяданак, і на могілкі бяліся наведвацца нават удзень разам з дарослымі на Дзядзі і Радаўніцу (а ў нас спракавету так і кажуць — Раданіца, з націскам на першы склад).

Цёма вырас, слухаў блэк-метал, насіўся з нейкімі змрочнымі кніжккамі, маляваў перавярнутыя зоркі на кожным слупе, мармытаў па-лацінску, закаціўшы вочы, і недзе пад Мінскам ладзіў на могілках оргі разам з палпелічкамі. Многіх агульных знаёмых пры сустрэчы з Цёмам свідравала навязлівая думка, што па ім плача інквізіцыя, ну ці ў лепшым выпадку Навінкі.

— Бачу аднойчы, а ўздоўж драўлянага крыжа з-пад зямлі нізку ўверх ледзяны белы агонь бяжыць, нібыта струменіцца, усё мацней і мацней, і вось пакрысе халоднае белае полымя ахапіла ўвесь крыж. Вусцішна зрабілася, ажно змакрэў, але ніхто з «нашых» не спужаўся, выпілі гарэлкі і паставілі касету Mayhem, — расказваў Цёма, калі мы незарок сустрэліся праз шмат гадоў у Мінску на аўтавакзале «Усходні». У другой палове 90-х я здаваў сесію і мусіў пэўны час штодня матацца ў сталіцу, пакуль, дзюкаваць богу, не пашчасціла атабарыцца на пару тыднёў у кватэры студэнтаў евангелічнай семінарыі. Сам я цураўся размаітай д'ябальшчыны і імкнуўся да веры, таму касавурыўся на Цёму, не раўноучы як Томас Тарквемада. Праўда, стараўся лішне не паказваць гэтага — усё ж у далёкім дзяцінстве мы правалі за гульнямі шмат часу.

— З тае пары мы на могілках больш не збіраемся. Перамкнула нешта, — закончыў Цёма, і мы хутка развіталіся.

Памёр гэты мой сябар дзяцінства ў дзевянац дзвятвям. Маладым зусім. Здаровым быў, дужым, амаль асілкам. Спынілася сэрца. Раптоўна. Без даі прычыны.

Ці то фосфарны слуп, ці то белы агонь з крыжа ўсё ж дагнаў, напаткаў і адпомсціў па-свойму.

А дасведчаньня людзі пасля казалі — наркотыкі.

...І ЯШЧЭ ТРОШКІ ПРА БАБУЛЮ

З усіх казак, што ў дзяцінстве мне расказвала бабуля, была адна незавершаная. І я сам здаецца, у стылі Уладзіміра Караткевіча. І хоць беларускай класікі бабуля не чытала, я аповед не губляў прывабнасці.

— Даўней, бывала, Бог спускаўся з неба і хадзіў сярод людзей, — расказвала

ў дзяцінстве бабуля. — Гэта зараз падобна ням, бо людзі ад Бога адварнуліся, дбаюць дзе што ўкрасці, ці прапіць, як твай дзядзька-палайка, ці ўсё топчучы і топчучы у кубло, быццам на той свет забяруць... Не, цяпер Бог да людцаў не спускаецца, а мо ўпотаі цішком і спускаецца, ды ніхто не бачыць? Дык вось, некаж даўней Бог вырашчыў паглядзець, як гэта людзі жывуць. Спусціўся з неба і ідзе сабе па сцежцы, цераз поле, а жыта вакол налілося, калосіцца, вока не адвесці.

— А як Бог выглядаў? — зусім недарэчна перабіў я.

Тут бабуля спынілася і моцна задумалася.

— Ну, дзядуля такі ў белых строях, капляшо на галаве саламяны, кій у руцэ. І барада белая-белая, ажно да пояса...

А пасля нешта здарылася. Ці то я неўзабаве заснуў, ці то маці заўважыла, што пара дзіцяці спаць, а не засмечваць галаву аб белым нанач. Аднак канца казкі я не даблухаў. І аднойчы перад крамай напаткаў персанажа, які адпавядаў апісанню бабулі. Вось ён, момант ісціны: сівы дзядок з кіем, у капляшошы, у белых-белых строях, барада доўгая, бровы нібы кусты. Адрозна нешта надзвычай таямнічае агарнула душу. Узнікла мстычнае пачуццё, ажно дыханне перахапіла. Таргануў бабу за рукува, маўляў, глядзі! Стаяра зірнула, і ў рогац, а пасля — засумавала.

— Не, гэта дакладна не. Бог гарбатым не бывае. А ў гэтага дзеда вунь які горб, як у старога вярблюда. Не, Бог іншы.

У бабулі былі дужа своеасаблівыя рэлігійныя ўяўленні, і ўласнае стаўленне да веры.

— Унучок, ткіні ў неба кукіш.

— Навошта? — здзівіўся я.

— Дажду даўно ням. Бог убача, раззлуецца і залёе ўсё вакол.

— Чаму ты дзіця вучыш, старая? Хіба добра так рабіць? — умяшалася спрадвечная бабчына праціўніца, суседка, якая жыла праз агарод, і згаданым момантам апынулася побач.

— Дык Бог на дзетак не злуецца, толькі на дарослых. Ды яшчэ на вычварэнцаў усялякіх. А цябе каб першую вадой зміюў, я і свечку паставіла б!..

Самай аўтарытэтнай кнігай у бабуніным жыцці была таямнічая, загадкавая Опісь. Яе ніхто ніколі не бачыў, але ўсе чулі — ад бабулі.

— Мая магуля чытала па Опісі, што перад канцом свету будзе... — і далей агучаўся цэлы спіс. Вельмі дакладны, у якім праглядаліся асабістыя бабчыны крывды на варункі жыцця. Аднак адно добра ўрэзалася ў памяць. — Па Опісі апошні цар будзе мечаным.

І тут па тэлевізары паказалі Гарбачова! Усё. Бабка доўга сядзела на ганку, глядзе-ла выцвілымі вачыма то ў зямлю, то ў небасхіл.

— Канец свету. Мабыць, амерыканцы ўсё ж навернуць па нам ракетай. Даўно пара, — і ўздыхнула. — Шкада толькі дзетак.

І вось, што ёсць Опісь — загадка і па сёння. Мо людзі чыталі Адкрыццё Іаана з Новага Запавету? А мо гэта манускрыпт з якіх старадаўніх стараварскіх пісанняў? Па шчырасці, вельмі сумняваюся, што бабуля чытала Бібілію, але вось загадкавая Опісь, змест якой яна пачула яшчэ ад сваёй маці, была даўнаў яўным аўтарытэтам. Малілася ж бабуля са слоў «Войменцай» (бо не ведала, што трэба казаць «У імя Айца»), а мо проста скарачала да мінімуму. І адначасова жагналася. «Хто такі Войменцай?» — дзімаў я бабцю. «Не тлумі галавы, малы яшчэ ўсё ведаць, ідзі жукоў збірай!»

Напрыканцы варта зазначыць, што тэма пра бабулю невычэрпная, і штогод сэрца падобных міні-апаведў узабагацаецца новымі ўспамінамі. Спадзяюся, усе яны — да радасці чытачоў.

Вайна вачыма дзяцей, Лоеўскі ізкор

якія ніколі яе не бачылі

Выстаўка юных мастакоў Беларусі і Расіі «Нашчадкі Вялікай Перамогі», прысвечаная 75-годдзю Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне, адкрылася ў Беларускім дзяржаўным музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны.

Арганізатарамі часовай экспазіцыі выступілі сама музейная ўстанова і грамадскае аб'яднанне «Бабруйская гарадская дзіцяча-юнацкая ўзорная студыя выяўленчага мастацтва «Вясёлка».

— Выстаўка праводзіцца ў межах міжнароднага праекта «Свет без межаў», які на працягу многіх гадоў аб'ядноўвае студыю выяўленчага мастацтва «Вясёлка» і Карсунскую дзіцячую школу мастацтва імя Аркадзя Пластова — вядучую ўстанову пачатковай прафесійнай адукацыі ў галіне культуры ва Ульянаўскай вобласці (Расія), — распавяла намеснік дырэктара Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны Ганна Галінская.

Экспазіцыя створана дзецьмі для дзяцей. Сама яе назва — «Нашчадкі Вялікай Перамогі» — прымушае хлопчыкаў і дзяўчынак задумацца пра сваю ролю ў сям'і і жыцці, бесперапынную сувязь часоў і пакаленняў.

Работа «Перамога». Дар'я Нікішына, 12 гадоў, Ульянаўская вобласць (Расія).

Прадстаўлена больш як 60 жывапісных і графічных работ, выкананых дзецьмі на аснове сюжэтаў з сямейных гісторый і твораў ваеннай тэматыкі. Пры напісанні асобных карцін падлеткі выкарыстоўвалі прынесеныя з дому рарытэты.

— Многія работы створаны юнымі мастакамі падчас сустрэч з вязнямі лагераў і турмаў, — падкрэсліў дырэктар і мастацкі кіраўнік студыі «Вясёлка» Ігар Моцін. — Яркія прыклады такіх малюнкаў — «Людзі на балоце. 1944. Азарычы» Вольгі Міхлюк і «Пад знакам OST» Ганны Бірковай. Верш Канстанціна Сіманова «Чакай мяне» паслужыў асновай для стварэння аднайменнай работы Кацярыны Хурсан.

Усе малюнкi здзіўляюць шчырасцю і рэалістычнасцю. Мы глядзім на трагічныя падзеі вачыма дзяцей, якія ніколі не бачылі вайну, і яшчэ больш востра адчуваем, што паўтарэння быць не павінна.

Паіса МАРЧУК

Работа «Беларусь памятае». Ілья Васільев, 9 гадоў, г. Віцебск.

Знагоды 35-годдзя адкрыцця ў гарадскім пасёлку Лоеў Музея бітвы за Днепр (тады філіяла сённяшняга Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны) тут зладзілі новы праект — «Лоеўскі ізкор: чалавечая годнасць, роўнасць і справядлівасць». Выстаўка прымеркавана да Міжнароднага дня памяці ахвяр Халакосту.

Супрацоўнікі лоеўскага ваеннага музея, антываеннага па сутнасці, вырашылі зладзіць выстаўку, якая адкрывае старонкі мультыэтнічнага жыцця колішняга мястэчка. Ізкор — яўрэйская памінальная малітва.

— Лоеў да вайны быў пераважна яўрэйскім, — значыць куратар праекта, старшы навуковы супрацоўнік музея Геннадзь Сівохін. — Яшчэ на пачатку XX стагоддзя тут сталі чатыры синагогі, працавала мноства яўрэйскіх крам. Дый і на вуліцах часта размаўлялі на ідыш. Нават сёння дзесяці можна пачуць характэрныя словы.

Цяпер у Лоеве амаль не засталася слядоў даваеннага мястэчка. Затое стаяць дамы-мураванкі, якія належалі яўрэям. Раённая бібліятэка, аддзел культуры Лоеўскага райвыканкама размяшчаюцца ў доме Навума Доўгіна — вядомага ў той час купца. У іншых камяніцах — рэдакцыя раённай газеты, прадстаўніцтва Белдзяржстраху...

— Засталіся і старыя яўрэйскія могілкі на выезде з мястэчка, на жаль, амаль закінутыя, — распавядае Геннадзь Сівохін. — Таму і ладзіць тут музейнае аб'яднанне «Нашчадкі Лоя» час ад часу таліку. Але ж аб'яднанне малое, а работы вельмі шмат... Крыху далей, па стараказяроўскай дарозе, у вайну быў выкапаны супрацьтанкавы роў. У ім і пахавалі беларусаў, яўрэяў, забітых акупантамі. Там — паміж могілкамі і ровам — летась Саюз беларускіх яўрэйскіх грамадскіх аб'яднанняў і абшчыны пры садзейнічання нашага музея ўсталяваў памятны камень.

Гэтую гісторыю Лоева адлюстравала экспазіцыя, у аснове якой — дакументы і яўрэйскія франтавікоў і партызан, якія мужна змагаліся за сваю Радзіму. Прадстаўлены і лічбавыя копіі дакументаў Надзвычайнай дзяржаўнай камісіі па ўстанавленні і расследаванні злчынстваў нямецка-фашысцкіх захопнікаў на тэрыторыі Лоеўскага раёна, якія былі запісаны і сабраны ў некалькі тамоў у 1944 годзе адразу пасля вызвалення.

Можна таксама пазнаёміцца з успамінамі жыхароў райцэнтра пра ваеннае і даваеннае жыццё ў Лоеве, адраджэнне роднай старонкі пасля ваеннага ліхалецця, занатаванымі супрацоўнікамі музея падчас экспедыцый.

Выстаўка ладзіцца ў межах рэалізацыі праекта «Цэнтр дакументацыі культурнай спадчыны».

Паіса МАРЧУК

На мяжы легенды і рэальнасці

У Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры прайшла прэзентацыя кнігі Ірыны Масляніцкай і Міколы Багадзяжа «Легендарныя героі беларускай гісторыі XI—XIX стст.». Выданне складаецца з 37 біяграфічных нарысаў, прысвечаных беларускім нацыянальным героям і менш вядомым гістарычным дзеячам. Па словах Ірыны Масляніцкай, аўтары выбіралі для сваёй кнігі герояў, чыя біяграфія найбольш містыфікаваная, і намагаліся аддзяліць легенды ад фактаў.

Пры гэтым жыцці вядомых беларускіх дзеячаў у кнізе таксама прадстаўлены апазтызавана, вобразна. Кніга арыентавана найперш на тое, каб зацікавіць гісторыяў Беларусі маладую аўдыторыю. Абодва аўтары адзначаюць: іх імкненне паходзіць з таго, што ў часы навучання ў школе гісторыя Беларусі была ў праграме прадстаўлена слаба.

Каштоўнасць кнізе Ірыны Масляніцкай і Міколы Багадзяжа надае асаблівае мастацкае афармленне. Яна аздоблена графічнымі партрэтамі згаданых дзеячаў — аловачнымі малюнкамі, створанымі знакамітым беларускім мастаком Арленам Кашкурэвічам. Як адзначылі аўтары, менавіта ён і яго накіды натхнілі на стварэнне такога зборніка нарысаў. Гісторыя і яскравы партрэтны вобраз на старонках кнігі мусяць працаваць супольна.

Аўтары спадзяюцца, што сучасная моладзь зацікавіцца сваімі нацыянальнымі героямі, гістарычнай спадчынай, якая не меней захапляльная і высакародная, чым заходне-еўрапейская.

Дар'я СМІРНОВА

Перакладчык з хіндзі родам з Лёзненскага раёна

Беларуска-расійскае памежжа мае цікавую гісторыю з пункту гледжання мастацкай, літаратурна-краязнаўчай памяці. Менавіта на Лёзненшчыне, у вёсцы Вялішквічы, нарадзіўся расійскі мастак Якаў Голубеў (1913—1973). Многія яго работы захоўваюцца ў музеях і прыватных калекцыях не толькі Расіі, але і Японіі, Італіі, Германіі, Францыі, Італіі, Літвы.

Лёзненшчына — радзіма і народнага пісьменніка Беларусі Міхася Лынькова. У тутэйшых Бабінавічах нарадзілася амерыканская пісьменніца Ганна Струнская (1877—1964), якая сьпівала з Дзекам Лонданам, напісала шэраг кніг. З гэтай жа старонкай звязаны лёс беларускага і польскага паэта, кнігавыдаўца Аляксандра Рыпінскага (1811—1900).

Залман Дымшыц нарадзіўся ў 1921 годзе ў Янавічах на Віцебшчыне. Тады паселішча ўваходзіла ў Суражскі раён, якога цяпер не існуе. Мала што вядома з даваеннай біяграфіі нашага земляка. Залман Дымшыц удзельнічаў у Вялікай Айчыннай вайне, з першага да апошняга дня — на фронце. Перамогу сустрэў у Берліне. Пасля паступіў у Маскоўскі інстытут усходназнаўства, які скончыў у 1950 годзе. З таго ж выпуску інстытута — кітаіст, кандыдат эканамічных навук, доктар гістарычных навук Аляксандр Якаўлеў (1928—2003), азербайджанскі гісторык-усходназнаўца, доктар гістарычных навук, член-карэспандэнт Нацыянальнай акадэміі навук Азербайджана Ахтай Эфендыеў (1926—2013), спецыяліст па інданезійскай філалогіі Юрый Мазур (1924—1999) і іншыя яркія ды цікавыя асобы.

У ВУНУ Залман Дымшыц вучыўся хіндзі. І амаль з першых дзён пасля інстытута пачаў сур'ёзна займацца навуковымі вышукамі. Пасля выкладчыцкай

практыкі ў родным інстытуце ў 1951—1954 гадах перайшоў у Маскоўскі дзяржаўны інстытут міжнародных адносін. Абараніў доктарскую дысертацыю. Атрымаў званне прафесара.

Залман Дымшыц напісаў мноства прац у галіне лінгвістыкі, шэраг вучэбных дапаможнікаў, некаторыя раздзелы ў розных слоўніках. Разам з А. Гладышавай выдаў падручнік па хіндзі — упершыню кніга пабачыла свет у 1953 годзе. Затым былі неаднаразовыя перавыданні. Нашаму земляку належыць і складанне кішэннага хіндзі-рускага слоўніка. Перакладаў мастацкую літаратуру з хіндзі на рускую мову.

Дзякуючы яго нястомнай працы чытачы Савецкага Саюза, іншых краін, дзе чыталі па-руску, адкрылі імёны многіх пісьменнікаў Індыі. Аўтарытэт савецкага лінгвіста быў настолькі высокі, што яго манаграфічны нарыс, прысвечаны граматыцы хіндзі, выйшаў нават у Дэлі (у 1966 годзе). Зразумела, на хіндзі. Залман Дымшыц займаўся і мовай урду. Прывяціў ёй падручнік, які пабачыў свет у Галоўнай рэдакцыі ўсходняй літаратуры выдавецтва «Навука» ў 1962 годзе. Ужо пасля смерці З. Дымшыца ў 2001 годзе «Граматыка мовы урду» выйшла ў маскоўскай «Восточной литературе».

Творчая праца, навуковыя даследаванні ўраджэнца Лёзненшчыны адзначаны Прэміяй імя Джавахарлала Неру.

Памёр Залман Дымшыц 6 студзеня 1990 года. У Беларусі яго імя не згадваецца. Шкада. Беларускае ўсходназнаўства займае сёння ўсё большыя абсягі. І згадкі пра нашых землякоў, якія сталі папярэднікамі сённяшніх даследчыкаў, — яшчэ адзін складнік агульнай гісторыі, агульнай культуры.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

У гармоніі з гармонікам

МЛЫН НАВІН

Калісьці ў музычных школах не вучылі іграць на ручным гармоніку. Тым не менш, да чаго ж ганарова было яшчэ паўстагоддзя таму расцягнуць мяхі на вечарынах ці вяселлі! Мабыць, у кожнай вёсцы і мястэчку быў свой самавучка-гарманіст.

З дзяцінства навучыўся валодаць «задзірыстым» інструментам і жыхар горада Беразіно Міхась Папруга, ды так спрактыкаваўся, што стаў лаўрэатам абласных, рэспубліканскіх і нават міжнародных конкурсаў. А ў 2006 годзе ў складзе нацыянальнай дэлегацыі ён наведаў Венесуэлу, дзе іграў для прэзідэнтаў дзвюх краін у імправізаванай беларускай карчме. Цяпер Міхась Аляксандравіч акампаніруе самадзейным артыстам падчас розных свят, жніва, калі ладзіць канцэрты для камбайнераў.

Міхась Папруга з бярэзінскай вёскі Каплянцы. Бацька быў вядомы на ўвесь раён гарманіст, іграў на балалайцы і мандаліне. Маці мела прыгожы голас. На бацькавым гармоніку вучыліся іграць браты і сёстры Міхаса. Сам жа хлопец зацікавіўся інструментам у 12-гадовым узросце. Назіраў, як бацька рэжа на сваёй тульскай песню за песняй, і, калі таго не было дома, падбіраў мелодыі.

— Калі браўся за гармонік, душа мая спявала — так падабалася і форма, і гук інструмента, — распавёў Міхась Папруга. — На дзіва хутка асвоіў азы ігры, і ўжо праз некалькі гадоў акампаніраваў на вярчарках. Да музыкі цягнуліся многія, таму фальшывіць было нельга — засмяюць. Практыка і здольнасці дазволілі перада арміяй адыграць вяселле. У войску ж пашчасціла: у пакоі адпачынку былі гітара, баян і гармонік.

Пасля арміі хлопец пачаў працаваць кіроўцам, завочна вучыўся ў тэхнікуме, стаў дарожным майстрам, ажаніўся. Ездзіў па вёсках іграць на вяселлях. А ў 1996 годзе раённы адзел культуры прапанаваў яму паўдзельнічаць у рэспубліканскім конкурсе «Іграй, гармонь», які, дарчы, ладзіўся толькі адзін раз. У сталічны Дом афіцэраў запрасілі па 20 гарманістаў з кожнай вобласці — лепшых з лепшых. Хаця Міхась Аляксандравіч не стаў пераможцам, затое колькі было ўражанняў і добрых эмоцый!

І зноў працаваў, гадаваў дзяцей, іграў падчас розных свят. У 2001 годзе накіравалі на абласны конкурс гарманістаў і прыпевачніц у Маладзечна. Выконваў уласны твор — «Бярэзінскую заліхвацкую». Бадзёрая полька ўразіла залу і журы, было вызначана: пераможца — Міхась Папруга!

Пасля гэтага Міхась Аляксандравіч звольніўся з пасады дарожнага майстра і ўладкаваўся акампаніятарам у сельскі Дом культуры, арганізаваў ансамбль «Вяселуха». Неяк патэлефанавалі на папулярную перадачу «Іграй, гармонь». Відэауча запрасіла яго сыграць у прамым эфіры проста ў тэлефонную трубку. Атрымалася так удала, што Міхаса разам з яго ансамблем запрасілі выступіць на рэспубліканскім радыё, дзе яны ігралі і спявалі цэлую гадзіну!

Міхась Папруга.

У 2006-м музыкант едзе на IX Міжнародны конкурс «Звінчэ цымбалы і гармонік», куды збіраюцца майстры з розных краін. Міхась Папруга стаў лаўрэатам у намінацыі «Адзіночка-гармошачнік». Праз нейкі час яму патэлефанавалі з Міністэрства культуры Беларусі і прапанаваў прадставіць краіну на саміце ў Венесуэле.

Прагледзіў у філармоніі, рэпетыцыі пад кіраўніцтвам дырыжора Міхаіла Казінца, хваляванні і нарэшце паралёт у Лацінскую Амерыку, дзе выступілі добра і годна. Быў і сумесны канцэрт беларусаў і венесуэльцаў. Уразілі Міхаса мясцовыя гітарысты, якія надзвычай віртуозна валодаюць гэтым інструментам.

Міхась Папруга працягвае ўдзельнічаць у конкурсах рознага кшталту. Летась стаў дыпламантам IV Рэспубліканскага вакальнага конкурсу сярод ветэранаў «Песні Перамогі».

— У Беларусі шмат таленавітых гарманістаў, — значае Міхась Аляксандравіч. — Асабліва вылучаюцца гарманісты з вёскі Аношкі Нясвіжскага раёна, дзе дзіцячы ансамбль «Аношкаўскія музыкі» кіруе Аляксей Андросік, лаўрэат прэміі «За духоўнае адраджэнне». У мяне, на жаль, не было магчымасці скончыць музычную школу. Затое вырасіць сына-гарманіста, які стаў акампаніятарам.

Зараз Міхась Папруга працуе ў Бярэзінскім цэнтры раёмства. Перадае музычны досвед дзеціма: некалькі гадоў таму стварыў гурток «Бярэзінскія лызжарыкі». Бачылі б вы, з якім стараннем дзеці адбаюць рытмы народных песень!

Павел САЛАЎЕЎ, фота аўтара

Прадстаўнікі дабрачыннага фонду «Гонар Петергоф» з Расіі — перадалі Беларусі дзяржаўнаму музею гісторыі Вялікай Айчыннай вайны на сталянае захоўванне савецкай дзяржаўнай ўзнагароды і асабістыя рэчы ўрадженцаў Беларусі, якія загінулі падчас вызвалення Эстоніі. Летась члены аграды сумесна з эстонскім ваенна-гістарычным клубам «Osting» пры правядзенні пошукавых работ у раёне населенага пункта Аўверэ знайшлі рарытэты, якія належалі чырвонаармейцам. Даследчыкі ўстанавілі, што прадметы належалі яфрэйтару Міхаілу Ільшэанку з Магілёўшчыны, сяржанту Якаву Рудзінку з Віцебшчыны, радавому Леаніду Куракевічу з Міншчыны.

Супрацоўнікі Беларускага дзяржаўнага музея Снароднай архітэктуры і побыту даследавалі матэрыяльную спадчыну Астравецкага раёна, самабытнага памежнага краю з адметнай культурай і традыцыямі, які захавалі ўнікальнае культурнае асяроддзе. Сведчаннем таму — экспазіцыя ў помніку архітэктуры «Спаса-Праабражэнская царква з вёскі Барань», якая размешчана на тэрыторыі музея. Каштоўным скарбам, атрыманым падчас экспедыцыі, сталі драўляныя бажніцы, вырабленыя мясцовымі жыхарамі, — унікальныя творы народнага мастацтва, якія спалучаюць разьбу па дрэве і мастацкі роспіс. Гэтыя музейныя прадметы — рэлігійная спадчына. Разнастайнасць спосабаў і тэхнік перадачы хрысціянскага сюжэта адлюстроўвае не толькі мастацкі густ жыхароў Астравецчыны, але і пэўныя ідэалагічныя ўстаноўкі, што панавалі тут у розныя часы.

У Брыльўскай сельскай бібліятэцы Магілёўскага раёна прайшла імпрэза, прысвечаная юбілею Анатоля Эзэва. Прысутныя даведаліся пра творчы шлях пісьменніка, які прыслухоўваецца да жывіцы і адлюстроўвае яго ў сваіх творах. Як зазначыла бібліятэкар Юлія Яцкова, госці знаёміліся з прадстаўленымі кнігамі Анатоля Эзэва. Дырэктар Брыльўскага сельскага Дома культуры кампазітар Мікалай Яцкоў раскажаў пра творчае супрацоўніцтва з Анатолем Эзэвым, у выніку чого створана больш як 20 песень. Некаторыя з вершаў юбіляра прагучалі ў выкананні чытачоў бібліятэкі, Мікалай Яцкоў выканаў песні на вершы паэта.

Прыродна-экалагічны музей у Полацку запрашае на выставку «Полацкі гербарый». У экспазіцыі — студыйныя работы навуэнцаў Полацкага ляснога каледжа, створаныя ў межах праекта «Пад знакам Скарыны» ў гравёрнай майстэрні Мастацкай галерэі. Майстэрня працягвае справу першадрукара Францыска Скарыны і знаёміць жыхароў ды гасцей горада са спадчынай, гісторыяй, тэхнікамі і асаблівасцямі мастацтва графікі. Для творчай працы гэтым разам абралі тэму «Разнастайнасць расліннага свету Беларусі». Экспазіцыя перадае натхненне і старанне, з якімі створаны вырабы.

Міра ІЎКОВІЧ

Абы Цярэшку ажаніць!

Нашы продкі ўмелі весела бавіць час. На жаль, некаторыя традыцыі забываюцца. Але сёння беларусы ўсё больш цікавіцца сваёй спадчынай. Калі вам сумна, то стварыць атмасферу вяселля згодна з народнымі традыцыямі дапаможа відэачы імпрэза «Спеўны сход» Сяржук Доўгушаў. Сёлета ён ладзіў імпрэзу «Жаніцьба Цярэшкі» ў сталічным кафэ «Грай».

Легенда пра Цярэшку захавалася на поўначы Беларусі, як і само ігрышча. Быццам хлопец няўдала ажаніўся з абранай дзяўчынай, бо чаму яна ўцякла ад жаніха з іншым? І сёння ходзіць Цярэшка па вёсках, усё аніяк не ажэніцца. Продкі ладзілі гульні ў зімовы час. Першай вёскай, дзе пачалі жаніць Цярэшку, была Велешчына (Лепельскі раён). Сутнасць ігрышча ў тым, што моладзь нібыта рэпетыравала вяселле. Жаната пара з вёскі выступала ў ролі бацькоў нежанатай моладзі. Гульні і танцы, спевы і жарты — усё для таго, каб малодцы спадабаліся адзін аднаму і праз пэўны час усё ж пажаніліся.

Ігрышча ладзіць вялікай кампаніяй і пажадана з роўным падзелам на хлопцаў і дзяўчат. На гэты раз «бацькі» не адразу змаглі стварыць пары: дзяўчат было крыху больш. Аднак падчас «Лявоніхі» госці разбіліся на пары. Гульні — інтэрпрэтацыя абраду — складаецца з розных залеваў, якія павінны прамаўляць як дзяўчына, так і хлопец.

Пасля жаніцьбы, як толькі абвясцілі пару і патанчылі разам у крузе, вы ўжо бабулечка і дзядулечка. Так

Фота Андрэя Зелякова.

Сяржук Доўгушаў і Віалета Нікіцік паруюць бабулечак і дзядулечак.

прынята звяртацца адзін да аднага падчас гульні. Вяселю музыку іграў гурт «Любанскія музыкі», а даследчык беларускай народнай танцавальнай культуры Сяргей Вываркава, майстар танца, паказаў моладзі, як рухацца правільна.

Сярод хлопцаў-жаніхоў аказаліся госці з Амерыкі, музыкі гурта «Brother Hill». Цікава было назіраць, як яны знаёміліся са сваімі «жонкамі». У невяліччай зале грае музыка, чуюцца беларускія спевы і нечаканае «great!» — «выдатна!». Нашы дзяўчаты

смела прымаюць замежных «жаніхоў», відучу танец не горш за майстра. Моладзь парадавала «бацькоў»: спачатку дзядулі лавілі сваіх бабўл, потым — надварот, пры гэтым кожны спяваў прыпеўку сваіму партнёру (неабходная частка абраду). Пасля гралі ў «Бабыля»: хлопцы скакалі праз «жывую сцяну», каб пацалаваць «бабулечку», кружыліся ў парах, а скончылі, як і пачалі, «Лявоніхай».

Кацярына КАСЦЕВІЧ

Асветнік на скрыжаванні культур

Умежах міжнароднага гуманітарнага праекта «Мінская ініцыятыва» ў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі прайшла Міжнародная навуковая канферэнцыя «Сімяон Полацкі ў культурнай прасторы ўсходніх славян», прымеркаваная да 390-годдзя з дня нараджэння асветніка. Сімяон Полацкі нарадзіўся ў снежні 1629 года, вучыўся ў Кіева-Магілянскай калегіуме і Віленскай езуцкай акадэміі, у 1664-м пераехаў у Маскву, дзе займаўся асветніцкай і культурнай дзейнасцю, удзельнічаў у рабоце Вялікага Маскоўскага царкоўнага сабора.

Жыццё і творчасць Сімяона Полацкага вывучаюць у навукова-даследчых і вышэйшых навучальных установах Беларусі, Расіі, Украіны. Разам з айтчынымі даследчыкамі — супрацоўнікамі НАН Беларусі і Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта — у канферэнцыі ўдзельнічалі прадстаўнікі Расійскай акадэміі навук, Нацыянальнай акадэміі навук Украіны, Кіеўскага нацыянальнага ўніверсітэта імя Тараса Шаўчэнкі, Расійскай акадэміі прыродазнаўчых навук і Данбаскага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта.

— Калі Францыска Скарыну — беларускага і ўсходнеславянскага першадрукара — называюць самым яркім прадстаўніком эпохі Адраджэння ў Беларусі, то Сімяон Полацкі па праве з'яўляецца найбольш значным творцам эпохі барока, — падкрэсліў намеснік старшыні Прэзідыума Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі акадэмік Аляксандр Кільчэўскі.

Эпоха Сімяона Полацкага, культурна-гістарычны кантэкст яго творчасці сталі тэмамі абмеркавання канферэнцыі. Так, акадэмік НАН Украіны Пётр

Фрагмент кніжнай выставкі, падрыхтаванай Цэнтральнай навуковай бібліятэкай імя Якуба Коласа НАН Беларусі.

Талочка ў дакладзе «Аб «няпоўным» праваслаўі Сімяона Полацкага» звярнуў увагу на супярэчліваю ацэнку культурнай дзейнасці асветніка ў Маскоўскай дзяржаве. Нядобрабычліўцы абвінавачвалі манаха ў тым, што ён карыстаецца лацінскай і польскай Бібліямі, не ведае грэчаскай мовы. Нягледзячы на тое, што ў 1667 годзе Сімяон Полацкі выдаў кнігу «Жэзл праўлення», якая лічыцца апалагетыкай адзінай рускай праваслаўнай царквы, нярэдка выказваліся меркаванні, што чалавек, які не ведае грэчаскай мовы, не можа быць сапраўды праваслаўным.

Разам з тым уплыў польскай культуры ў Маскоўскім княстве XVII ст. быў дастаткова адчувальны — што і засведчыла доктар філалагічных навук Жанна Некрашэвіч-Кароткая ў дакладзе «Псалтыр рифмованая» Сімяона Полацкага ў кантэксце еўрапейскай традыцыі паэтычнай парафразы Псалтыра».

У часы Сімяона Полацкага ў маскоўскіх цэрквах часта выконваліся польскія духоўныя песні — найперш Псалтыр у паэтычнай перапрацоўцы Яна Каханюўскага. Калі Сімяон Полацкі вырашыў паэтычна пераставіць Псалтыр на больш зразумелай для прыхаджан царкоўнаславянскай мове, то арыентаваўся на творы Яна Каханюўскага і нават захаваў яго строфіку, каб не парушыць звыклую для ўсіх мелодыю.

Цікавыя факты з жыцця і творчасці Сімяона Полацкага былі згаданы ў шэрагу іншых дакладаў. Нязменную актуальнасць жыццёвай стратэгіі асветніка абзначыла мадэратар пасяджэння Лола Званарова — доктар гістарычных навук, акадэмік Расійскай акадэміі прыродазнаўчых навук, галоўны рэдактар часопіса «Літаратурныя знакомства». Другі мадэратар сустрэчы, доктар філалагічных навук, дырэктар Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы НАН Беларусі Іван Савецкі ахарактэрызаваў ключавыя ідэіна-эстэтычныя дамінанты ў творчасці Сімяона Полацкага.

У шэрагу культурных мерапрыемстваў, арганізаваных «Мінскай ініцыятывай», канферэнцыя «Сімяон Полацкі ў культурнай прасторы ўсходніх славян» стала цэнтральнай навуковай падзеяй, якая засведчыла трываласць гістарычных сувязей паміж славянскімі краінамі.

Юлія ІШПАКОВА

Веліч Францішка Багушэвіча: лічбавы фармат

Прэзентацыя электроннага выдання (DVD-ROM) «Не пакідайце ж мовы нашай беларускай...», прысвечанага 180-годдзю з дня нараджэння Францішка Багушэвіча — паэта, пісьменніка, публіцыста, аднаго з пачынальнікаў новай беларускай літаратуры і сучаснай беларускай мовы, — адбылася ў галерэі «Лабірынт» Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

Складальнікі падрыхтавалі самае поўнае выданне, дзе ўпершыню ў такім аб'ёме сабраны вялікі пласт матэрыялу, які прадстаўляе веліч Францішка Багушэвіча і яго творчасці. «Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!» — менавіта гэтыя словы, якія ведае кожны беларус, з прадмовы да першага зборніка вершаў Францішка Багушэвіча «*Dudka bialaruskaja*» паслужылі асновай для назвы рэсурса.

Кожны знойдзе ў выданні тое, што яго абавязкова зацікавіць і закрэпае. Тут можна пабачыць і пагартыць электронныя старонкі першых прыжыццёвых выданняў паэта, сярод якіх «*Dudka bialaruskaja*» 1891 года (арыгінал захоўваецца ў Бібліятэцы Урублеўскіх Літоўскай акадэміі навук) і 1896 года (з фондаў Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва), знаёмліцца з першым выданнем першааўтара зборніка «*Smuk bialaruski*» з фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

Намеснік дырэктара на навуковай рабоце і выдавецкай дзейнасці Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Аляксей Суша прадстаўляе электроннае выданне (DVD-ROM).

Рэсурс дазваляе паглядзець на Францішка Багушэвіча вачыма мастакоў, пранікнуцца ўшанаваннем яго памяці, пачытаць лісты і рукапісы самаго паэта са збораў Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры.

Выданне будзе карысным для шырокага кола карыстальнікаў — ад школьнікаў і студэнтаў да выкладчыкаў і навукоўцаў, для ўсіх, хто цікавіцца гісторыяй, культурай і літаратурай роднага краю.

Бажаэна СТРОК

У незвычайнай атмасферы

Новая кніга мінскага краязнаўцы Уладзіміра Валожынскага «Мінск у легендах, міфах і паданнях» будзе прадстаўлена 27 лютага ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага.

Калі сямі гадоў кляпатлівай, але цікавай працы аддаў аўтар падрыхтоўцы зборніка міфаў, легенд і паданняў пра Мінск і яго ваколліцы. Цікаваць да вывучэння гарадскога фальклору прад'яўляе інтарэсам да пазнання невядомага і малавывучанага, дапытлівасцю і жаданнем дакрануцца да таемніцы гісторыі, дакапацца да ісціны, схаванай у скупых словах летапісаў і нешматлікіх дакументах, якія дайшлі да нашых часоў.

Кніга складаецца з чатырох раздзелаў. У першым прыведзены легенды, міфы і паданні, якія адносяцца да перыяду ад узнікнення горада і да пачатку XX стагоддзя, у другім — легенды, якія з'явіліся ў савецкія часы. Трэці раздзел — тапанімічны. У чацвёртым адлюстраваны сучасны гарадскі фальклор, звязаны з тапанімікай, — тое, што нараджаецца на нашых вачах, абрастае падрабязнасцямі, укладаннем і ў абноўленым выглядзе, ужо ў якасці новых легенд, перадаецца нашчадкам.

Так ці інакш, гарадскія легенды — наша культурная спадчына — надаюць Мінску непаўторны, унікальны каларыт, ажыўляюць яго мінулае, прымушаюць па-новому зірнуць на яго гісторыю.

Падчас прэзентацыі, якая будзе ладзіцца ў незвычайнай атмасферы таемнічасці, пройдзе творчая сустрэча з аўтарам, містычная аўтограф-сесія, казачны розыгрыш першай кнігі.

Міра ІЎКОВІЧ

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

«Падарожжа па родным краі». Капыльскі досвед

Прадаўжэннем кніжнай серыі выдавецтва «Беларусь» «Падарожжа па родным краі» стаў зборнік нарысаў лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Аляксей Марціновіч «Капыльшчына. Душа рвецца сюды».

«Назву гэтай кнігі-споведзі я ўзяў, адштурхоўваючыся ад сказанага двума выдатнымі ўраджэнцамі Капыльшчыны. Класік беларускай літаратуры Кузьма Чорны з вялікай радзіцаю сустрэў вестку пра вызваленне Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. У сваім дзённым ён пісаў: «Родныя мае мясціны. Як мая душа рвецца туды! Яна заўсёды там...» Па сутнасці, тое ж самае прамаўляў у наваце «Адваячоркам» і Цішка Гартны: «Чаму я так ірвуся сюды — да гэтай прыроды?» —

піша Аляксей Марціновіч у прадмове да сваёй кнігі.

Перш-наперш краязнаўца звяртаецца да раскрыцця паходжання назвы старажытнага паселішча. Вось што значае Аляксей Марціновіч: «...Хутчэй за ўсё назва Капыль звязана з абазначэннем адной з прылад для апрацоўкі глебы. Раней у слянянскіх дварах часта можна было напаткаць капылі — штосьці падобнае на матыку, кірку. Захавалася і назва «капылле»». «Капылле, як тлумачыць В. Жучкевіч, — палетак. Апрацаваны матыкай, капылом». Хоць верагодна паходжанне назвы Капыль і ад слова «капыль» у іншым яго значэнні, якое вядома і сёння.

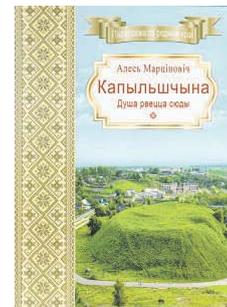
Па-свойму падыходзіў да тлумачэння гэтай назвы ўраджэнец Капыля расійскі археолаг і этнограф Уладзімір Малюковіч. Ён

звяртаў увагу на паняцце «капа» ў яго колішнім разуменні — старадаўняй меры вымярэння колькасці грошай, снапоў, яек. Яно, наколькі вядома, ужывалася некалі ў розных губернях, у тым ліку і на землях, што з'яўляюцца цяпер тэрыторыяй Беларусі. У гэтых разважаннях ёсць сэнс, хоць нельга адмаўляць і іншага варыянта. Буракі, іншыя дары поля і агароду для лепшага захоўвання складвалі ў капы. Назва Капыль магла пайсці і ад гэтага слова.

Аляксей Марціновіч расказвае пра курганы ў капыльскіх мясцінах. Згадвае пры гэтым легенду беларускай гісторыі і краязнаўства Аляксандра Ельскага (1834—1916), які «адкрыў» два старажытныя паселішчы ў ваколіцах вёскі Пясочнае». Помнікам бронзавага веку, нагадвае пісьменнік, з'яўляюцца курганы

ў ваколіцах цяперашняга райцэнтра, каля вёсак Быстрыца, Гулевічы, Навасёлкі, Пясочнае, Семежава, Чарнічнае, Макраны (сённяшняя Чырвоная Дуброва). Іх яшчэ называюць «капчы». Капыляне ўпэўнены, што гэта магільні заваўнікаў — магчыма, шведаў, а можа, і французаў.

З кнігі «Капыльшчына. Душа рвецца сюды» цікавыя чытач даведаецца пра тое, які горад болей старажытны — Слуцк ці Капыль. Якім чынам звязаны з краем казачкі генерал Мацвей Платаў? Хто такі адвакат Якуба Коласа і яшчэ Максіма Танка — Казімір Петрусевіч? Якія часопісы выходзілі ў Капылі на пачатку XX стагоддзя? На гэтыя і іншыя пытанні адказавае шукальнік гістарычнай праўды Аляксей Марціновіч. У кнізе — расповед пра Мендэля Мойхер-Сфорыма, Кузьму

Чорнага, Міколу Хведаровіча, Аляксея Адамовіча, Анатоля Астрэйку, Адама Бабарэку, Алясея Бельскага, Алясея Гурло, Аляксандра Каваленю, іншых знакамітых асоб, звязаных з Капыльскім краем.

Дарэчы, у серыі «Падарожжа па родным краі» павінны пабачыць свет краязнаўчыя кнігі Міколы Гайбы, Сяргея Чыгрына, Івана Александрова, іншых дасведчаных збіральных гістарычнай памяці пра розныя мясціны Беларусі.

Аляксей КАРЛЮКЕВІЧ

Ірына ШЫРОКАЯ:

«Хочацца выкарыстоўваць формы, якія прапануе час»

Ірына Широкая — беларускі харэограф і пастаноўшчык, стваральніца тэатра танца «Skyline». Ірына працуе з сучасным танцам *contemporary*, які спалучае метадыкі заходняга класічнага і ўсходняга танцаў. *Contemporary* — танец, заснаваны на эмоцыях, выразнасці, супярэчнасці. Сёння менавіта гэты стыль непарыўна звязаны з тэатрам і цікавіць многіх практыкаў сучаснай харэаграфіі. Разам з Ірынай мы асвятлім найбольш балючыя пытанні развіцця сучаснага тэатра і танца, паразважаем на тэму ўдзячнага гледача і мастацтва і раскроем некалькі цікавых фактаў з жыцця самой Ірыны.

Фота Алены Козак.

— У якіх умовах ствараецца «шырокі свет Широкай»?

— Ты ніколі не ведаеш, што на цябе паўплывае больш за ўсё. Гэта пытанне натхнення і таго, адкуль яно прыходзіць, з чаго складаюцца фігуркі ў галаве, пазлы. Значную частку маіх думак і пошукаў спараджае музыка. Калі знаходзіш патрэбны трэк, пачуццёвае асяроддзе ўнікае адразу, і тады лёгка ставіць задачы перад выканаўцамі: ён ідзе ці ў музыку, ці ў прывагу ёй, ці працуе з ёю неяк па-свойму.

Зараз стараюся не звяртацца да глабальных тэм, а працаваць з асобнымі праблемамі. Нават не праблемамі, а светаадчуваннем. У кожнага чалавека яго сваё. І гэта на дадзены момант мой шлях працы з выканаўцамі: я павяжаю яго, і мне здаецца, што ён можа даць больш, чым проста мая пастаноўка харэаграфіі. Мне падабаецца працаваць з людзьмі, часам адчуваю сябе крыху псіхалагам, гэта вельмі ўзбагачае.

Шмат працую з сімволікай. Мне падабаецца браць адзін сімвал і «выціскаць» яго да канца: калі ёсць адзіны прынцып, адзіная метадыка, адзінае значэнне, якое разглядаецца ці з розных бакоў, ці ўглыб. Зараз гэта графічная сімволіка, міфалагічная, таму што тут ёсць бэкграўнд, з якім цікава працаваць.

Таксама цікаўлюся масмаркетам. Разумею (і спадзяюся), што там сканцэнтравана шмат інтэлекту. Хочацца выкарыстоўваць формы, якія прапануе час. Але спаткаць у іх трэба разабрацца, бо яны не такія простыя.

— Каго ў вас больш: харэографіа ці рэжысёра-пастаноўшчыка?

— У нейкі момант пераважае пастаноўшчык і інтарэсы імкнуча ў бок тэатра, у іншы момант гэта надакучвае і хочацца працаваць толькі з харэаграфіяй, з танцорамі. Цяпер ува мне прэваліруе рэжысёр-пастаноўшчык: у гэтым кірунку я працавала менш, і тут адкрываецца больш магчымасцей для развіцця і шансаў інтэграваць сваё бачанне ў розныя формы. Менавіта пастаноўчачная работа дазваляе сінтэзаваць свае ідэі з магчымасцямі і кіно, і тэатра, і іншых жанраў і відаў мастацтва.

— Якія асноўныя этапы можна вызначыць на вашым прафесійным шляху?

— Этапаў шмат, і я нават не ведаю, які з іх важнейшы. Але самы галоўны — гэта студыя Дзіны Юрчанкі ў Віцебску, мой першы крок у свет сучаснага танца. Былі этапы ўнуднага, этапы прыняцця. Напрыклад, калі я зразумела,

што больш не студэнтка. Выпуск з універсітэта — важны момант, калі разумееш, што ўжо прафесіянал, а значыць, павінен паводзіць сябе адпаведна. Гэта патрабуе адказнасці, бо становішся сталым і зусім па-іншаму ўспрымаеш свет.

Наступны этап: калі ўпершыню сутыкнулася з фізічным тэатрам, дзе трэба не танцаваць, а існаваць. Гэта быў пераходны момант: мяне выкінулі з зоны камфорту, і я стала мацнейшай. І апошні важны этап — прыход і сыход з тэатра.

Цяпер я ў пагранічным стане: не працую і думаю пра тое, як арганізаваць жыццё, каб не працаваць на пастаяннай аснове. Мне было цікава ў Маладзёжным тэатры з таленавітымі акцёрамі, але падбор матэрыялу не падабаўся. Таму пасля адных і тых жа пастаноў, калі мяне дзясяткі раз прасілі паставіць цыганскага танца, я зразумела, што хачу працаваць з акцёрамі, але ў другім кірунку, і выбіраць рэжысёра сама. Гэта прадэктывана жаданнем ствараць больш плённыя тандэмы.

— Калі вы зразумелі, што хочаце працаваць на тэатральнай сцэне?

— Маёй першай пастаноўкай была «Беспасажніца». Я рабіла шмат памылак, але працаваць у тэатры спадабалася, гэта было цікава. Можна сказаць, я зразумела, што атрымліваю станочныя эмоцыі, калі мы ставілі спектакль «І не намі тое прыдуманна» (па п'есе Дзмітрыя Багаслаўскага «Нічыпар», рэж. Дзмітрый Паршын). Пастаноўка зусім тэатральная, але там цікавыя формы, шмат фізічнага актёрскага руху, за якім цікава назіраць, бо заснаваны на асабным вопыце чалавека. У актёраў, канешне, таксама ёсць «кастылі», але эмацыянальнасць счытваецца і працуе на гледача лепш. Калі бачыш гэта ўсё, хочацца працаваць.

— Якія падыходы, метадыкі вы выкарыстоўваеце, калі выкладаеце танец?

— Я карыстаюся сваімі метадыкамі. Працую з эмацыянальным фонам і займаюся развіццём цела праз задачы. Не праз фізічную памяць, а менавіта праз вырашэнне танцорам задач. Змешваю гэта з фізічнай прапрацоўкай цела, каб чалавек мог перадаваць пачуцці пры дапамозе большай колькасці інструментаў: у партэры, у скачку. Мае класы разлічаны на любога чалавека, але, як правіла, лепш спраўляюцца тыя, у каго ёсць базавая падрыхтоўка.

Я бачу сэнс не ў строгаасці, а ў дысцыпліне. Лічу, што людзі, якія прыходзяць

на трэніроўку з разуменнем выніку, атрымліваюць тое, што ім патрэбна.

— Мастацтва дзеля грошай ці мастацтва дзеля мастацтва?

— Да фармулёўкі «мастацтва дзеля мастацтва» ў мяне стаўленне адмоўнае. Працэс творчасці я стаўлю вышэй за мастацтва. Мастацтва дзеля працэсу? Можна быць. Сам час, працэс разважання над працай. Жыццё як мастацтва. Вы жывяце — і гэта ўжо ёсць прадмет мастацтва. Усе працэсы, якія адбываюцца, — таксама частка мастацтва. Вядома, не дзеля грошай. Мастак павінен быць галодны.

— Ці варта харэографу, рэжысёру тэатра і кіно ўкладаць у свае работы частку сябе, раскрываць таямнічыя грані ўласнай душы? Або танец, тэатр і кіно — мастацтва, якое патрабуе найменшай прысутнасці аўтара ў ім?

— Гэта пытанне хутчэй тэорыі мастацтва. Цяпер кажуць, што аўтар мёртва, маўляў, мы кампільюем ужо гатовыя, і задача толькі ў зборы інфармацыі. Мне хочацца асабістай прысутнасці аўтара ў работам, але «другім планам». Напрыклад, калі ёсць п'еса — перадаць твор, які напісаў драматург, а другім планам — тое, што хочаш сказаць ты. Можна, гэта прагучыць самаўпэўнена, але я адчуваю, калі ёсць аўтар: па кампазіцыі, пабудове матэрыялу. Увогуле, усё залежыць ад кантэксту і мэты: калі вам патрэбна работа ў пэўным жанры, дзе трэба выказацца, тады неабходны вашы асабістыя думкі, праца з выканаўцамі.

— Як вы апісваеце сучаснага гледача? На вашу думку, як стаць гледачом калі не ідэальным, то хаця б добрым?

— Калі ў мяне была школа танцаў «Skyline», часта пыталіся: «Вось ты і танцуеш, і пастаноўкі робіш. Зрабі выбар: хто ты?» Я адказвала, што выходжу гледача. Хаця не люблю быць ні настаўнікам, ні выхавальнікам. Але ў той жа час разумею: калі не мы, то хто? Выхаванне гледача — самае важнае, што мы павінны рабіць. Гледач трэба падзягаць па ўспрыманні. Гэта цяжкі працэс, таму што ў ідэале ён павінен ісці ў сукупнасці з працэсам адукацыі. З пачатковай школы ў гэта павінны ўкладвацца грошы.

Мне здаецца, што ўсё рухаецца ў станоўчы бок, і тых, хто цікавіцца, робіцца больш. Папулярызацыя *contemporary* ёсць, людзі, якія прыходзяць у танец, хутчэй адаптуюцца як гледачы, яны

лепш успрымаюць лексіку, счытваюць сімвалы.

Канешне, усе чакаюць дзяржаўнай падтрымкі, бо калі ёсць тэатр оперы і балета, то ёсць магчымасць хадзіць туды. Калі няма тэатра сучаснай харэаграфіі, цяжка данесці да гледача інфармацыю пра тое, што ты наогул існуеш. Беларусь — адна з нямногіх краін, дзе няма тэатра сучаснай харэаграфіі. Гэта праблема, пра якую шмат гавораць у нашым асяроддзі, але трэба аддаць палову жыцця, каб нечага дабіцца.

Гледачу ж важна не быць лянiвым. Ёсць інтэрнэт, дзе можна знайсці шмат матэрыялу. Пашукайце інфармацыю пра Піну Баўш, Анну Кеерсмакер — гэта класікі сучаснага танца. Ёсць маскоўскае выдавецтва «Гараж», якое выпускае шмат літаратуры пра мастацтва. А ўвогуле, трэба проста слухаць і глядзець. Можна наведваць фестывалі, напрыклад, Санкт-Пецярбургскі «Контекст» Дзіяны Вішнёвай. Ён працуе на працягу года, прывозіць зорак сучаснай харэаграфіі з усяго свету, прапаноўвае цікавыя адукацыйныя праграмы. Гэта крута, бо даступна. Украіна таксама спрабуе знайсці свой шлях, за гэтым цікава назіраць. У Кіеве ёсць *ApacheCrew*, яны робяць кватэрнікі, нешта нахталт *contemporary*-баглаў. І сэнс у тым, што, чым больш ты незвычайны менавіта цэлам, тым лепш. Там асабліва атмасфера, цікавыя выканаўцы, добрыя магчымасці. І гэта адзін з самых яркіх інвентару на постсавецкай прасторы, якія я ведаю.

— Што можаце сказаць пра сучаснае айчыннае тэатральнае і танцавальнае мастацтва?

— Беларусь знаходзіцца ў выгадным становішчы, бо яна паміж Расій і Еўропай і ў яе ў крыві старадаўня вытрымка народнага танца, класічнай падрыхтоўкі, але ў мысленні пераважае еўрапейская. Таму мы цікавыя, у нас ёсць зліццё моцнай тэхнікі і канцэптуальных ведаў. Менавіта таму магу сказаць, што з усіх краін постсавецкай прасторы беларускі андэграўндны сучасны танец самы цікавы.

Мы, вядома, не можам канкураваць з еўрапейскімі краінамі, дзе вялікая колькасць матэрыялу, бо ў нас мала хто гэтым займаецца, мы вельмі «кропкавыя». Але, гледзячы на еўрапейскія работы, разумею, што наша індывідуальнасць, наша «дыхатамія» — тое, што чапляе.

— Якім бачыце будучыню беларускага тэатра, беларускага танца?

— Лічу, што ўсё будзе ядрэнна. Упэўнена, што хаця і вельмі павольна, але ў любым выпадку сфарміруецца такая структура, як сучасны тэатр. Тэатр згуртуе вакол сябе выканаўцаў, пастаноўшчыкаў і пакажа гледачу, што ён ёсць.

Цяпер перад пастаноўшчыкамі, харэографамі востра стаіць грашовая пытанне, бо іх праца павінна акупляцца. У нас няма сістэмы грантаў, таму робім усё на акупільнасць, а гэта закладваецца ў кошт квіткаў. І што б мы ні думалі пра гледача, падладзіцца пад яго не маем магчымасці. Акрамя таго, трэба вырашыць шмат іншых пытанняў: пляцоўка, тэхнічная аснашчанасць.

На жаль, у нас няма людзей, якія б прывозілі гранты, дапамагалі рэалізоўваць праграмы. Як толькі такая сістэма з'явіцца — будзе вялікі прарыв.

Ютэнія ГАБЕЦ

Гартаючы каляндар

120 гадоў з дня нараджэння А. Ахола-Вало (1900—1997), мастака, скульптара, архітэктара, вучонага-філосафа, пісьменніка

Жыццё і дзейнасць мастака, фіна па паходжанні, Аляксандра Ахола-Вало ў 1919—1930 гг. былі звязаны з Беларуссю. Менавіта тут сфарміраваліся галоўныя рысы яго творчасці.

Нарадзіўся ён у Карэліі ў сям'і журналіста і пісьменніка. У Санкт-Пецярбургу прайшлі самыя раннія дзіцячыя гады мастака. Пасля падзей 1905 г. за ўдзел у рэвалюцыйных выступленнях сям'я была выслана ў в. Вырыца. Хлопчык рана пачаў чытаць і весці дзённікі. Заняткі з мастаком І. Рэпіным у многім і вызначылі лёс А. Ахола-Вало. У 9 гадоў ён арганізаваў сваю школу, дзе дзеці вучылі дзяцей, у 16 гадоў валодаў чатырма мовамі: фінскай, французскай, шведскай і рускай. Займаўся на курсах студыі «Маяк» (1916—1917) у Петраградзе, вучыўся літаратуры і медыцыну, слухаў лекцыі вядомых псіхологаў, пазнаёміўся з ідэямі футурызму, авангарда і супрэматызму, канструктывізму. Працягваў самаадукацыю ў перыяд службы ў Чырвонай Арміі.

Значнае месца ў жыцці А. Ахола-Вало займаў беларускі перыяд. Пасля ранення, атрыманага ў час савецка-польскай вайны (1920), быў накіраваны далечвацца ў Віцебск. Пра гэты горад ён ведаў па расказах бацькі. Віцебск тады быў сапраўдным культурным цэнтрам. Тут А. Ахола-Вало актыўна ўключыўся ў мастацкае жыццё. Вучыўся ў Віцебскай мастацкай школе (1920—1921), наведваў майстэрні С. Юдовіна, Ю. Пэна, слухаў лекцыі В. Ермалавай. У Віцебску ён сустрэў сваю будучую жонку А. Нікановіч-Яцэвіч. Працаваў як графік і мастак-афарміцель, стаў уасабляць свае першыя маштабныя праекты. На выстаўцы маладых мастакоў у Віцебску прадставіў работы: «Партрэт дзяцей», «Леў Мікалаевіч Талстой піша раман «Вайна і мір»», «Ахвяра віна», «Абеліск перамогі 1812 г.», «Партрэт загадчыцы бібліятэкі», «Сакратар бібліятэкі Зальцман» і інш. У 1923 г. на выстаўцы

віцебскага краю. У 1924—1926 гг. А. Ахола-Вало вучыўся ў Адэскім мастацкім інстытуце імя М. Грэкава і адначасова працаваў над дэкарацыямі карціны С. Эйзенштэйна «Браняносец Пацёмкін», нават зняўся ў масоўцы ў знакамітай сцэне расстрэлу натоўпу на Пацёмкінскай лесвіцы.

У 1925 г. мастак вярнуўся ў Беларусь. Гэтым разам у Мінск. У гэты перыяд да свайго прозвішча ён дадаў другую частку — Вало, што па-фінску азначае «прамень». Акрамя графікі, спрабаваў сябе ў мультыплікацыі, скульптуры, архітэктуры, літаратуры. Зрабіў малюнк, застаўкі, канцоўкі, літары і іншае для прэсы, дзяржаўных і грамадскіх арганізацый. Вёў навуковыя дзённікі і штодзённыя запісы. У 1928 г. па ініцыятыве А. Ахола-Вало было створана мастацкае таварыства «Прамень» (існавала да 1930 г.). Яго члены ўдзельнічалі ў выстаўках, займаліся афармленнем кніг, дэкарацыяй да спектакляў, інтэр'ераў, вялі асветніцкую дзейнасць.

У 1925—1929 гг. А. Ахола-Вало прадстаўляў Беларусь на сусветных выстаўках кнігі ў Лос-Анджэлесе,

жоўтыя плямы рампаў кантрастуюць з фіялетавамі і чырвонымі. Фігуры адточаны мадэліроўкай формы, пластыка руху падкрэсліваецца грацыёзнымі нахіламі галоў, акруглымі жэстамі рук, злітнасцю колеру, ліній і рытму. У 1928 г. як удзельнік III Усебеларускай мастацкай выстаўкі быў узнагароджаны першай прэміяй за чатырохколерную гравюру «Дажынкі». Твор прывесчаны працы: стомленыя, але велічныя сялянкі, апранутыя ў нацыянальныя касцюмы, у якасць з кветак, вяртаюцца да родных сядзіб на фоне залацстага захаду сонца. Атрымаўся сапраўдны гімн хараству, працы і чалавеку на вольнай зямлі. Работа ўражае сакавітасцю фарбаў, прайдзіваасцю паказу, сугучнасцю настроям беларускага мастацтва 1920-х гг.

Тэхніка лінагравюры захапіла мастака надоўга. Ён так адчуваў матэрыял, што па-майстэрску і лёгка рабіў партрэты, кампазіцыі, выдавецкія знакі, экслібрысы. Гэта было новай з'явай у беларускай графіцы. Мастак працаваў у індывідуальным стылі, бліжкім да экспрэсіянізму, але адметным сваёй рэалістычна-дакументальнай назіральнасцю. Творчая манера давала А. Ахола-Вало ўсе магчымыя эксперыментаваць. Яму былі аднолькава падуладны штрыхоўка, мадэліроўка формы тонам, яскравасць контураў.

Мастак не абмяжоўваўся толькі станковай графікай, ён імкнуўся зрабіць маляўнічымі і прыцягальнымі перыядычныя выданні, змяшчаючы ў іх карыкатуры на палітычныя і бытавыя тэмы, шаржы, эмблемы і інш. Яго вокладкі да часопісаў і газет «Малады араты», «Беларускі піянер», «Беларуская работніца і сялянка», «Звязда», «Орка», «Млот», «Беларуская вёска», «Плуг», «Чырвоная змена» адрозніваліся лаканізмам і кантрастнай гучнасцю колеру, удалым спалучэннем тэксту і малюнка. Тэмамі выбіралася найбольш актуальнае ў жыцці Беларусі — нацыянальнае адраджэнне, барацьба з цэрай і невуцтвам, пытанні ўнутранай і знешняй палітыкі і інш. Таксама яго ілюстрацыі змяшчаліся на вокладках класічных твораў беларускай літаратуры: «Новая зямля» Я. Коласа, «Угрунь» А. Александровіча, «Ветры буйныя» П. Труса, «Табэ» А. Вольнага, «Хвой гаворак» К. Чорнага, «Пльнь» М. Грамыкі, «Таёмны пакет» У. Валодзіна і інш.

У графіцы А. Ахола-Вало праявіў сябе як дызайнер па афармленні інтэр'ераў і павільёнаў. У 1930 г. для ІУсебеларускай выстаўкі сельскай гаспадаркі і прамысловасці ў Мінску быў пабудаваны павільён Міжнароднай арганізацыі дапамогі барацьбітам рэвалюцыі па ўласным праекце мастака. Ён кіраваў будаўніцтвам, сам працаваў з інструментамі, праводзіў на будоўлі цэлыя тыдні. Адчуваўся недахоп і часу, і матэрыялаў, і фінансавых сродкаў. Нягледзячы на гэта, удалося пабудаваць павільён плошчай каля 200 кв. м, які прывабліваў касмізмам архітэктуры, больш нагадваў міжпланетны карабель, чым стацыянарнае выставачнае памяшканне, а рабочыя кабінеты ўяўляліся пунктамі кіравання ракетнымі рэйсамі. Экспазіцыйныя залы аформлены карцінамі і інсталяцыямі

Акрамя графікі, спрабаваў сябе ў мультыплікацыі, скульптуры, архітэктуры, літаратуры. Зрабіў малюнк, застаўкі, канцоўкі, літары і іншае для прэсы, дзяржаўных і грамадскіх арганізацый. Вёў навуковыя дзённікі і штодзённыя запісы. У 1928 г. па ініцыятыве А. Ахола-Вало было створана мастацкае таварыства «Прамень» (існавала да 1930 г.). Яго члены ўдзельнічалі ў выстаўках, займаліся афармленнем кніг, дэкарацыяй да спектакляў, інтэр'ераў, вялі асветніцкую дзейнасць.

«Аўтапартрэт піша мемуары». 1921 г.

з выявамі катавання і пакарання смерцю, якія здзяйсняліся над людзьмі ў розныя гістарычныя эпохі. У цэнтры павільёна была ўстаноўлена шасціметровая скульптура, што сімвалізавала міжнародны бандытызм.

У верасні 1930 г. мастак разам з сям'ёй пакінуў Беларусь. Два гады пражыў у Маскве. Працаваў у Дзяржаўным навуковым інстытуце аховы здароўя дзяцей і падлеткаў, дзе працягваў займацца распрацоўкай праектаў для школ-інтэрнатаў, сямейных дамоў, падрыхтаваў свой арыгінальны праект зялёных гарадоў вакол Масквы. У 1932 г. вярнуўся ў Фінляндыю, потым доўгі час жыў у Швецыі. Толькі ў 1982 г. пераехаў у маленькі фінскі горад Хяменліна, дзе пражыў да канца жыцця. Тут ён стварыў сваю вялікую праграму пад назвай «Эвахамалогія», распрацоўваў якую пачаў яшчэ ў Віцебску. Апошні раз наведаў Мінск у 1995 г., калі быў запрошаны на Міжнародны кангрэс беларусаў свету. Работы А. Ахола-Вало знаходзяцца ў калекцыях многіх музеяў свету, у тым ліку ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь. У г. Хяменліна дзейнічае народны ўніверсітэт імя А. Ахола-Вало, працуе музей, дзе ёсць «куточак» Беларусі, у якім шмат твораў мастака віцебскага і мінскага перыядаў.

Кацярына ВАРАНЬКО,
вядучы бібліяграф Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі
Фота з сайта: aholo-valo.fi

Праца над бюстам Аляксандра Мяснікова.

народнай гаспадаркі ў Маскве яму быў прысуджаны медаль за дыяраму і ілюстрацыі пра паказчыкі росту прамысловасці і сельскай гаспадаркі

Лейпцыгу. Мастак адным з першых у Еўропе выкарыстаў тэхніку каляровай лінагравюры. З твораў вылучаецца гравюра-плакат у тэхніцы лінагравюры «Балет» (1927). Каляровая гама падабрана з бліскучым эфектам:

Падзяліцца святам

Для вядомага дырыжора Аркадзя Берына 2020 год юбілейны. 13 студзеня яму споўнілася 75. Адзначыў свой юбілей маэстра на Радзіме, у Беларусі. 6 лютага ў зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі ён даў канцэрт з удзелам Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Рэспублікі Беларусь. У якасці саліста выступіў скрыпач Максім Вянгераў, якога называюць «Паганіні новага часу».

У праграму юбілейнага канцэрта ўвайшлі сачыненні Ёганэса Брамса — Сімфонія № 4, Канцэрт для скрыпкі з сімфанічным аркестрам і Венгерскія танцы. А. Берын выбраў гэтую музыку, бо яму імпаўне кампазітарскі стыль, ідэі, мысленне і яркая эмацыянальнасць І. Брамса. Сімфонія № 4 — вяршыня яго творчасці. У ёй уваблены асноўны прынцып Брамса — спалучэнне традыцый розных музычных эпох — барока, рамантызму і класіцызму. Яна нібы падводзіць вынік XIX стагоддзя.

А. Берын і артысты Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра Рэспублікі Беларусь, выконваючы гэтую сімфонію, віртуозна раскрылі ідэю аўтара, драматургію сачынення і характар кожнай яго часткі. Ад рамантычнага пачатку першай часткі, афарбаванага ў лірычныя тоны, праз імкненне музыкі да суровых, рэзка акцэнтаваных, выкананых на *fortissimo* эпізодаў, якія паказваюць адчай і загадка абвешваюць трагічны фінал, да другой часткі — шматтабличнай, якая спалучае розныя жанравыя вытокі — баладныя, песенныя, гімнічныя, з нечаканым з'яўленнем чужога венскага вальса. Ярка была выканана трэцяя частка — карціна шумнага, звонкага народнага гуляння. І, нарэшце, унікальны поліфанічны фінал звязаны, як і дзве першыя часткі, з музыкой барока. У заканчэнні сімфоніі, яе кульмінацыі — страшнае дзюнае ўзрушэнне, што малое вобраз няёмкага лёсу, які бязлітасна цягне да згубы асобу або нават цэлы народ.

Публіка ацаніла майстэрства дырыжора і аркестрантаў, якія паспяхова раскрылі складаную палітру настройў сімфоніі і ярка, эмацыянальна данеслі гэта да слухачоў, за што былі ўзнагароджаны бунурні апладзісмантамі. Маэстра А. Берын стала супрацоўнічае з Дзяржаўным акадэмічным сімфанічным аркестрам Рэспублікі Беларусь і не хавае, што працаваць з гэтым калектывам яму падабаецца. Ён адзначае высокі прафесійны ўзровень артыстаў, якія заўсёды разумеюць яго, прымаюць ідэі і з поўнай спагадлівасцю адказваюць на ўсе яго трактоўкі музычных твораў.

Скрыпачны канцэрт І. Брамса — поўная супрацьлегласць музыцы яго чацвёртай сімфоніі, адзін з самых віртуозных твораў у гэтым жанры. Ён адрозніваецца атмасферай светлай урачыстасці. Чаргуючы драматычныя і лірычныя вобразы, кампазітар акунае ў стыхію венгерскіх народных напеваў і танцаў. Наогул, гучанне скрыпкі для І. Брамса заўсёды было звязана з экспрэсіяй і запалам венгерскай музыкі.

Канцэрт Брамса прагучаў у выдатным выкананні скрыпача-віртуоза Максіма Вянгерава. Беларуска публіка прыйшла ў захваленне ад яго майстэрства, яна змагла пачуць боскае гучанне скрыпкі Антонія Страдывары, на якой іграе музыкант, а таксама

Фота з саабістасга архіва А. Берына.

ацаніць яго віртуознае валоданне гэтым інструментам. Аркестр натхнёна акампаніраваў саліста, што было заўважна па твары музыкантаў. Ужо на першай частцы паўстала абсалютнае адзінства саліста, дырыжора і аркестра. Маэстра А. Берын вельмі далікатна суправаджаў М. Вянгерава ў другой павольнай частцы з трапяткім *piano*, а ў танцавальнай трэцяй падкрэсліваў востры рытм. Як адзначыў скрыпач пасля канцэрта, ён выступаў з А. Берыным упершыню, рэспеціравалі перад канцэртм усяго толькі адзін дзень, але не пакідала адчуванне, быццам знаёмы з ім шмат гадоў і неаднаразова іграў на канцэрце.

Слухачы доўга апладзіравалі музыкантам. На біс былі выкананы любімыя публікай «Венгерскія танцы» І. Брамса. І напрыканцы нечакана прагучала мелодыя вядомай бразільскай песні «Ціка Ціка», якая ўзарвала залу бурай апладзісмантаў і крыкамі «брава».

У М. Вянгерава выдатная школа: ён вучыўся ў Новасібірскай кансерваторыі ў славутага скрыпача і педагога З. Брона. Скрыпач супрацоўнічаў з вялікімі музыкантамі мінулых гадоў — М. Растроповічам, І. Мянухіным, К. Джуліні і неаднаразова выступаў з найлепшымі аркестрамі пад кіраўніцтвам прэстыжных дырыжораў на самых прэстыжных сусветных пляцоўках.

М. Вянгераў атрымаў цэлы шэраг узнагарод, уключаючы дзве *Grammy*, чатыры *Gramophone Award UK*, чатыры *Edison Award*, два *Echo Klassik Award* і іншыя. За дасягненні ў выканальніцкім мастацтве Вянгераў быў уганараваны прэміяй *GLORIA*, заснаванай М. Растроповічам, і прэміяй імя Д. Шапкавіча, якая ўручаецца дабрачынным фондам Ю. Башмета.

Скрыпач супрацоўнічае з сімфанічным аркестрамі Таронта, Манрэаля, Осла, Тампэра, Саарбрукуна, Гданьска, Баку (у якасці галоўнага запрошанага дырыжора), Кракава, Бухарэста, Бялграда, Бергена, Стамбула, Іерусаліма. Ён таксама з'яўляецца выкладчыкам у Каралеўскім каледжы музыкі ў Лондане. З верасня 2018 года інтарэсы артыста ў Расіі, краінах Балтыі і СНД эксклюзіўна прадстаўляе еўрапейскі канцэртны холдынг *Berlin Iglesias Art*.

Імя А. Берына добра вядома ў Беларусі. З 1968 года ён выкладаў

у кансерваторыі ў Мінску, тут жа ўзначальваў кафедру оперна-сімфанічнага дырыжывання. За трыццаць гадоў падрыхтаваў больш чым 70 дырыжораў, многія з якіх працуюць у музычных калектывах і навучальных установах па ўсім свеце. Ён таксама кіраваў студэнцкім духавым аркестрам «Фанфары Беларусі», які ў 1998 годзе стаў удаальнікам Гран-пры на міжнародным конкурсе ў Люксембургу. Аркестр «Фанфары Беларусі» 9 мая 1989 года прыняў удзел у святковым канцэрце «1000 труб» у Мінску на плошчы каля Вялікага тэатра. Знамянальным было таксама выступленне музыкантаў у канцэрце, прысвечаным пятнацца-

Аркадзь Берын стала супрацоўнічае з Дзяржаўным акадэмічным сімфанічным аркестрам Рэспублікі Беларусь і не хавае, што працаваць з гэтым калектывам яму падабаецца. Ён адзначае высокі прафесійны ўзровень артыстаў, якія заўсёды разумеюць яго, прымаюць ідэі і з поўнай спагадлівасцю адказваюць на ўсе яго трактоўкі музычных твораў.

тай гадавіне аварыі на Чарнобыльскай АЭС. Вялікім дасягненнем А. Берына стала стварэнне першага ў Беларусі дзяржаўнага духавога аркестра «Няміга». У 1991 годзе лонданскай фірмай «Алімпія» быў выдадзены дыск гэтага аркестра «*O Sole Mio*».

Шмат гадоў дырыжор жыве ў Германіі. У 2003 годзе ён арганізаваў *International Symphony Orchestra of Germany*, мастацкім кіраўніком і галоўным дырыжорам якога з'яўляецца і ў цяперашні час. Сярод шматлікіх праектаў, звязаных з працай гэтага аркестра, варта вылучыць яго ўдзел у канцэрце «60 гадоў Вялікай Перамогі», які праходзіў у 2005 годзе ў Берлінскім *Konzerthaus*. Значнай падзеяй для нямецкай публікі стаў фестываль Ю. Башмета. Ідэя правесці яго ў Дортмундзе з'явілася ў А. Берына ў 2003 годзе. На працягу 6 гадоў ён быў арганізатарам і прэзідэнтам гэтага фестывалю.

А. Берын шмат гастралюе як дырыжор. З канца 90-х гадоў выступаў з такімі сімфанічнымі аркестрамі, як Камерата Зальцбург, *Deutsche Staatsphilharmonie Rheinland-Pfalz*, *The Duesseldorf Symphonic Orchestra*, *Berlin Philharmonic Chamber Orchestra*, *Leipzig Symphony Orchestra*, *Berlin Symphony Orchestra*, *Jerusalem Symphony Orchestra*, *Bochumer Symphoniker*, *Philharmonie Südwestfalen*, а таксама з Дзяржаўным акадэмічным сімфанічным аркестрам Расійскай Федэрацыі імя Святланава, Расійскім нацыянальным аркестрам, Маскоўскім сімфанічным аркестрам, Дзяржаўным сімфанічным аркестрам Рэспублікі Татарстан і іншымі.

Яго канцэрты праходзілі на вядучых канцэртных пляцоўках Італіі, Германіі, Нідэрландаў, Англіі, Венгрыі, Польшчы, Бельгіі, Францыі, Турцыі, Аўстрыі, Люксембурга, Ліхтэнштэйна, Расіі. Ён таксама дырыжываваў балетамі ў Мінску, Маскве і Санкт-Пецярбургу. Маэстра расказвае, што велізарную творчую асалоду прынесла яму сумесная праца з сусветнымі зоркамі Г. Нятрэбкай, Ю. Эйвазавым, Х. Герзмавай, У. Співаковым, Ю. Башметам, М. Майскім, Л. Казарнёўскай, Х. Карэрасам, Г. Брэгавічам, Р. Аланья і іншымі.

Асобная старонка ў творчай біяграфіі А. Берына звязана з Маскоўскім сімфанічным аркестрам, які ён узначальваў у сезоне 2009—2010. Аркестр выступаў у Вялікай зале імя П. І. Чайкоўскага і ажыццявіў еўрапейскі тур па Германіі і розных краінах Еўропы. У маскоўскім фестывалі «Крамлёўскія зоркі», арганізатарам і мастацкім кіраўніком якога быў Н. Пятроў, дырыжор працаваў з аркестрам «Маскоўская Камерата».

У апошнія гады А. Берын інтэнсіўна канцэртуе ў Мінску. Як адзначае дырыжор, беларуская публіка вызначаецца высокай культурай, эмацыянальнасцю і спагадлівасцю. Вядома, тут трэба адзначыць яго ўдзел у Міжнародным фестывалі «Уладзімір Співакоў запрашае». Цікавым быў музычны форум «Магія раяля», які праходзіў пад патранажам народнага артыста СССР Н. Пятрова і заслужанага артыста Расіі А. Гіндзіна. У гэтым фестывалі прымалі ўдзел студэнты кансерваторыі Масквы, Санкт-Пецярбурга і Мінска. Быў таксама канцэрт з гуртом «Квартро» і камерным аркестрам «Рымская сімфанія», маштабныя відэафрагменты праекты «Фантаны, якія спяваюць», «Палацавы баль» у Нясвіжы і іншыя. Прыхільнікам маэстра запомніліся творчы вечар кампазітара М. Дунаеўскага і канцэрт Дзяржаўнага акадэмічнага сімфанічнага аркестра сумесна з вясельна-пахавальным аркестрам Г. Брэгавіча.

Беларускія меламаны будуць з нецярпеннем чакаць наступнай сустрэчы з А. Берыным. Яна адбудзецца 4 сакавіка ў зале Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Маэстра прыме ўдзел у VI Міжнародным фестывалі «Уладзімір Співакоў запрашае». Тут ён выступіць у монаспектаклі «Яўген Анегін» пры ўдзеле драматычнага акцёра Д. Дзюжава. Пажадаем юбіляру моцнага здароўя і паспяховай рэалізацыі ўсіх яго творчых праектаў!

Элеанора СКУРАТАВА

Вынікі

Перамога творчага голасу

Здавалася б, жанчыны дваццаць першага стагоддзя ўсё часцей заяўляюць пра сябе як творцы. Але пры гэтым грамадства дагэтуль не пазбавілася стэрэатыпаў аб тым, якімі павінны быць сапраўдныя жанчыны. І гэтыя стэрэатыпы часта ствараюць перашкоды для іх самарэалізацыі, правільнага ўспрымання жанчын у любой дзейнасці. Алена Брава — пісьменніца, якую можна назваць голасам беларускіх жанчын у літаратуры. Смеласць яе выказванняў і мастацкая якасць прозы звярнулі на сябе ўвагу адроз.

«Найбольш заўважаны і расчытаны тэкст «Каменданцкі час для ластавак». Мне прыемна, што твор, надрукаваны ў 2002 годзе, чапляе чытачак і чытачоў дагэтуль. Але за дваццаць гадоў, хачу думаць, я ўсё ж стала пісаць лепш, таму два апошнія творы («Рай даўно перанаселены» і «Садомская яблыня») мне падаюцца найбольш значным з таго, што зрабіла», — лічыць аўтарка. Нядаўна яна атрымала лічце адну ўзнагароду — прэмію «Залаты апостраф» часопіса «Дзеяслоў» — за надрукаванае ў ім апавяданне «Карыятаў да ў маціцовых кліпсах».

«Галоўны матыў апавядання — сястрыства. Зразумела, мне даводзілася чуць гісторыі жанчын, якія былі замужам ці працавалі за мяжой, у тым ліку ў Грэцыі. І часта выяўлялася, што такую неабходную ў чужым асяроддзі падтрымку гэтыя жанчыны атрымлівалі ад сваіх суайчынніц, якія самі знаходзіліся ў такім самым становішчы прыслугі, «найніжэйшых карыятаў» мясцовай эканомікі. Папросту працавалі на цяжкіх, малааплачваных работах, на якія не згаджаліся мясцовыя жыхары. Заможныя працадаўцы і мужы маглі гэтых жанчын аблыгаць, зняважыць. Сяброўкі ж працягвалі салідарнасць. Вось і ў Гераніі апаведу такія сяброўкі ёсць. А яшчэ яна прыходзіць да развалін храма, прысвечанага цару Эрэхтэю, і ёй здаецца, што адна з карыятаў, якія выяўляюць дачок цара, падобная да яе. Геранія ў думках распявае ёй пра свае нягоды — так узнікае матыў сувязі жанчын усіх часоў. Паводле міфа, дачкі Эрэхтэя пакончылі з сабой праз тое, што бацька прынёс у ахвяру багам іх сястру. Зразумела, падабенства «беларусіды» ў джынсах ды кліпсах і антычнай статуі — умоўнасць, у загалюк гучыць іронія. Але сцэрыя ад часу твары карыятаў, іх падобныя адна да адной постаці, якія трымаюць на галовах храм, што сімвалізаваў уладу знатных і багатых

мужчын, выяўляюць: па сутнасці, любя жанчына, якая цягне і церпіць прыгнёт, можа быць ім «сястрой», — расказвае пісьменніца пра гісторыю стварэння.

Хача дэбютавала Алена Брава як паэтка і мае зборнік вершаў «На глыбіні каранёў» (2002), але для трансляцыі сваёй праблематыкі ўсё ж выбрала прозу.

«Калісьці мне здавалася, што паэзія абмяжоўвае магчымасці для выказвання (зразумела, гэта не так), — у маіх юнацкіх вершах пераважалі лірычнае і інтуітыўнае, а крытычны аналіз, рэфлексія заставаўся ў дзённіках, якія вяла. Гэтыя патоки, лірычны і аналітычны, мне захацелася аб'яднаць — тады і з'явіліся першыя апавесці. У раманах, напісаных пазней, аналіз выходзіць на першы план, але самое палатно тэксту «карункавое», з гульнёй слоў. Амаль у ва ўсе мае буйныя празаічныя рэчы ўключаны і вершы як самастойныя адзінкі тэксту», — распявае пісьменніца.

Па словах А. Бравы, свае кнігі яна піша па выхадных днях і адпачынках. «Многія думаюць: уключыла камп'ютар, папрацавала гадзінку, потым зварыла баршчу, пасля яшчэ на гадзінку ўвайшла ў ролю пісьменніцы, але гэта не так. Вялікі аб'ём прозы патрабуе татальнай канцэнтрацыі, стыль — гэта хвала, на якую трэба настроіцца, злавіць яе. Каб патак панёс цябе сам. Каб перанастроіць мозг на іншы «рэжым» (ад журналісцкай працы, побыту), даводзіцца перачытваць ужо напісанае, а гэта — час каштоўнага выхаднага дня. Як пастаянны фон прысутнічае незадаволенасць сабой, бо ў выніку не паспяваеш так, як хочаш, нідзе».

У нашых умовах, калі пісьменніцтва — не прафесія, складана і мужчыну, бо існуе стэрэатып «каменнай сцяны», гаспадары, які павінен шмат зарабляць, разважае Алена Брава. І ўсё ж да мужчыны, які чымсьці, акрамя кар'еры, заняты, грамадства, на яе думку, ставіцца прыхільна — ён самарэалізуецца, а дзяўчаткам з малалецтва кажуць, што сям'я і мацярынства — іх галоўная самарэалізацыя. І творчая жанчына далёка не заўсёды можа адчуць падтрымку сваякоў, часцей наадварот.

— У мяне ёсць пра гэта апавяданне — «Крупнік для музы». Часта жанчына не вытрымлівае, скараецца, душыць у сабе творчыя памкненні, — лічыць пісьменніца. У яе атрымалася інакш. «Без літаратуры я проста перастала б існаваць як чалавек, — прызнаецца Алена Брава. — У нейкі момант я навучылася адзяляць голас сацыяму ўнутры мяне ад таго, што патрабуе творца ў ва мне».

Дар'я СМІРНОВА

Пацеха з мяха

Ала КЛЕМЯНОК

СМАГА

«На ганак выйду,
З капляжу нап'юся...»

«Ліловы вечар, вясновы вечар,
...салодкім сокам мяне паіў ты».

«Налівае восень чарачку віном...
Вып'ем за сустрэчу ды й
на развітанне».
Лідзія ГАРДЫНЕЦ

Сок бярозы я піла запоем.
Лесавік, што шыбаваў праз бор,
мне казаў не злоўжываць напоем —
там цяжкіх металаў перабор.
Папярэдзвалі Грынніцэ з Мінздравам,
дык не слухала ж, нат не кажы!
Пабалюю ўвечары, а ранкам
выбегу напіцца ў капляжы.
Як усмягну, дык расы нап'юся —
і не трэба хмельнага віна,
я канцэрагенаў не боюся —
у напоі дадам я траў спаўна.
Мягта, зверабой, палын, рамонак,
жменьку васілёчкаў сыпану.
Я асенняй ночкаю спрасонак

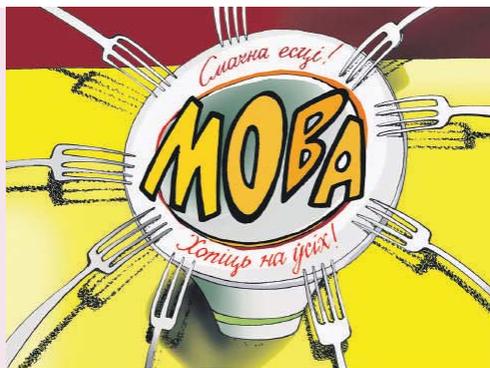
акавіты той глынуць люблю.
Чарачку мне восень напаяўна.
А зімой не выпіць — проста грэх!
Медавухай сум свой заліваа,
ажно зноў закапала са стрэх...

У АДПАЧЫНКУ

«Я раніцай сплю,
ну амаль да гадзіны дзясятай...
Бо я ў адпачынку.
У планавым я адпачынку»
Аляксандр БЫКАЎ

«Калі ж ты ад працы бясконцай
свай адарвешся?!» —
чакалі і жонка, і дзеці, і нават суседка,
калі ж абяцаана некалі зробіш урэшце:
у столь цвік уб'еш, паліеш градкі,
кветкі?

Унукі чакалі,
што іх павядзеш у вандрожку,
чакалі сябры —
абцаў ім калісьці рыбалку!
На дачы чакалі матыга, піла і рыдлёўка,
чакала ў Сморгоні цябе
аднакурсніца Алка...
І вось ён прыйшоў —
адпачынак, твой планавы водпуск!
Бывайце, артыкулы, нарысы, вершы!
...А ты, як нямелы і сонны той крокус,
ніяк не наспішся, ніяк не прачнешся.

Малюнак Алены Карповіча.

Галіна АНТОНАВА
АЗАЛАЦІЛАСЯ

Быль

Адна смаргонская пенсіянерка мела лецішча. Вырошціла садавіну-гародніну і прадавала на кірмашы — мела дадатковы рубель да сваёй сціплай пенсіі. У той год ураджай на лецішчы вырас небагаты. Толькі капуста парадавала, качаны — адзін у адзін. Гаспадыня разлічвала азалаціцца менавіта за кошт капусты.

Два дні жанчына не была на лецішчы. На трэці прыехала і ледзь на месцы не страціла прыгожнасць: капустаная плантацыя ўся стаптаная, качаны нехта зрэзаў, ніводнага не пакінуў. Слёзы на вочы наварнуліся: шкада пладоў сваёй працы... Пайшла па рабочы халат, які звычайна вешала за хлявом на цвік. Апрапула яго, зашпіліла гузікі, па старой звычцы рукі ў кішэні засунула... і выцягнула адтуль тры залатыя пярсцёнкі.

Во якая владзейца аказалася акуратная: убачыла халат, накінула паверх адзення, а пярсцёнкі, відаць, перашкаджалі качаны зразаць, таму зняла іх, паклала ў кішэню, а забраць забылася. Заплаціла за капусту. Азалаціла гаспадыню.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзясні Барсук
Віктар Гардзеі

Уладзімір Гіпаламэдаў
Вольга Дадзімава
Жанна Запарыца
Анатоль Казлоў
Анатоль Крайдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Вічаслаў Нікіфарав
Мікалай Чарнігін
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснік галоўнага
рэдактара — 377-99-72

адказы сакратар — 377-99-72
адзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
адзел прозы і паэзіі — 317-20-98
адзел мастацтва — 377-99-72
бухгалтэрыя — 287-18-14

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб з'яўжэнняў
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выданае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ
Нумар падпісанні ў друку
20.02.2020 у 11.00
Ум. друку. арк. 3/72
Наклад — 937

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларусь Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79.
Індэкс 220013

Заказ — 452
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Руканісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца.
Паціць рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтараў публікацыі.